

VŠEOBECNÉ POKYNY K ŘÍMSKÉMU MISÁLU

(editio typica tertia emendata 2008)

Úvod

1. Když Kristus Pán chtěl slavit se svými učedníky velikonoční večeři, při níž ustanovil oběť svého těla a krve, přikázal přichystat velkou prostřenou místnost (Lk 22,12). Tento rozkaz vztahovala církev vždy i na sebe, kdykoli vydávala předpisy o duchovní přípravě lidí, o místech, obřadech a textech, týkajících se slavení eucharistie. I nynější normy, vydané na přání II. vatikánského sněmu, i nový misál, kterého od nynějška bude užívat církev latinského obřadu při slavení mše, jsou opět důkazem této starostlivé péče církve, její víry a neměnné lásky k hlubokému tajemství eucharistie, jakož i svědectvím nepřetržité a souvislé tradice, třebaž dochází k některým změnám.

Svědectví neměnné víry

2. Obětní povaha mše, slavnostně prohlášená tridentským sněmem, ve shodě s všeobecnou církevní tradicí¹ byla opět potvrzena tímto významným výrokem II. vatikánského sněmu týkajícím se mše: »Náš Spasitel při poslední večeři [...] ustanovil eucharistickou oběť svého těla a své krve, aby pro všechny časy, dokud nepříjde, zachoval v trvání oběť kříže a aby tak své milované snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení.«²

Co koncil učí, to bez ustání vyjadřují mešní texty. Nauka stručně vyjádřená už ve starobylém, tzv. Leoniánském sakramentáři výrokem »kdykoli se slaví památka této oběti, uskutečňuje se dílo našeho vykoupení«³ je vhodně a důkladně vysvětlena v eucharistických modlitbách. Neboť v nich se při anamnézi obrací kněz i jménem všeho lidu k Bohu, vzdává mu díky, přináší živou a svatou oběť církve, totiž oběť, skrze níž jsme byli s Bohem usmířeni,⁴ a modlí se, aby Kristovo tělo a jeho krev byly obětí, ve které má Bůh zalíbení a celý svět spásu.⁵

Tak i v novém misálu zákon modlitby církve odpovídá trvalému zákonu její víry. Tento zákon nám stále připomíná, že oběť na kříži a její svátostné obnovování ve mši svaté je jedna a táž oběť, jen způsob obětování se liší. Tuto oběť ustanovil Kristus Pán při poslední večeři. Apoštolům pak přikázal, aby ji konali na jeho památku. Proto mše svatá je zároveň oběť chvály i díkyvdání, smíru a zadostiučinění.

¹ Tridentský ekumenický sněm, sessio XXII, 17. IX. 1562: DS 1738–1759.

² II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47; srov. Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 3, 28; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 4, 5.

³ Mše na památku Večeře Páně, modlitba nad dary; srov. *Sacramentarium Veronense*, ed. Mohlberg, č. 93.

⁴ Srov. III. eucharistická modlitba.

⁵ Srov. IV. eucharistická modlitba.

3. Také i podivuhodné tajemství skutečné přítomnosti Páně pod eucharistickými způsoby — potvrzené II. vatikánským sněmem⁶ i jinými doklady učitelského úřadu církve⁷ v témže smyslu a s týmž obsahem, jak je k věření předložil tridentský sněm⁸ — prohlašuje se při slavení mše nejen slovy proměňování, jimiž se přepodstatněním stává Kristus přítomným, nýbrž i projevem a vzdáváním nejvyšší úcty a klanění, jak se to v eucharistické liturgii uskutečňuje. Z téhož důvodu se vybízí křesťanský lid, aby uctíval klaněním tuto podivuhodnou svátost obzvláště na Zelený čtvrtek a o slavnosti Těla a krve Páně.

4. Povahu služebného kněžství, vlastní biskupovi a knězi, protože oni v osobě Kristově přinášejí oběť a předsedají shromáždění svatého lidu, objasňuje nyní sám obřad čelným místem a úkolem kněze při bohoslužbě. Náplň tohoto úkolu je patrná a zřetelně a obsírně se vykládá v prefaci mše při svěcení olejů ve čtvrtek Svatého týdne, to je v den, kdy si připomínáme ustanovení kněžství. V ní se vysvětluje udělování kněžské moci, předávané vkládáním rukou, a tato moc ze svěcení, jež je pokračováním moci Krista, nejvyššího Velekněze Nového zákona, je tu popsána uvedením jednotlivých povinností.

5. Tato povaha služebného kněžství staví do správného světla i významné královské kněžství věřících, jejichž duchovní oběť se dokonává a naplňuje službou biskupa a kněží ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka.⁹ Neboť slavení eucharistie je činností celé církve: v ní koná každý jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší, podle stupně, jaký zaujímá v lidu Božím. Tak se stává, že se více zdůrazňuje to, čemu se během staletí někdy nevěnovala dostatečná pozornost. Neboť tento lid je lid Boží, získaný Kristovou krví, Pánem shromážděný, jeho slovem živený; je to lid povoláný k tomu, aby přednášel Bohu prosby celé lidské rodiny; lid, který v Kristu vzdává díky za tajemství spásy tím, že přináší jeho oběť; lid, který se sjednocuje přijímáním těla a krve Kristovy. Tento lid, ač už svým původem je svatý, neustále roste ve svatosti vědomou, činnou a plodnou účastí na eucharistickém tajemství.¹⁰

Nepřerušená tradice

6. Když II. vatikánský sněm vydával nařízení k přezkoumání mešního řádu, stanovil mimo jiné, aby se některé obřady obnovily »podle starobylé tradice svatých otců«,¹¹ a použil týchž slov jako sv. Pius V. v apoštolské konstituci *Quo primum*, kterou byl vyhlášen v roce 1570 tridentský misál. Pro tuto shodu i ve slovech naznačuje, že oba římské misály, třeba uplynula čtyři století, obsahují rovnocennou a stejně hodnotnou tradici. Když však zvážíme vnitřní prvky této tradice, shledáme, jak mimořádným způsobem a jak šťastně se starší misál zdokonaluje misálem novějším.

⁶ II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7, 47; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5, 18.

⁷ Srov. Pius XII., encyklika *Humani generis*, 12. VIII. 1950: AAS 42 (1950), s. 570–571; Pavel VI., encyklika *Mysterium Fidei*, 3. IX. 1965: AAS 57 (1965), s. 762–769; *Sollemnis professio fidei*, 30. VI. 1968, č. 24–26: AAS 60 (1968), s. 442–443; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3f, 9: AAS 59 (1967), s. 543, 547.

⁸ Srov. tridentský ekumenický sněm, sessio XIII, 11. X. 1551: DS 1635–1661.

⁹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

¹⁰ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 11.

¹¹ Tamtéž, č. 50.

7. Za těžkých dob, kdy byla napadána katolická víra v obětní povahu mše svaté, v služebné kněžství, ve skutečnou a trvalou přítomnost Kristovu pod eucharistickými způsoby, záleželo sv. Pia V. především na tom, aby uchoval neprávem odmítanou novější tradici pouze s nepatrnými změnami posvátného obřadu. Proto misál z roku 1570 se liší jen málo od prvního vydání misálu tiskem v roce 1474 a ten zase věrně opakuje misál z doby papeže Inocence III. Ani rukopisy Vatikánské knihovny, i když umožnily provést několik textových oprav, nedovolovaly, aby se v tomto prozkoumání »starých a osvědčených autorů« šlo dále než k liturgickým komentářům středověkým.

8. Naproti tomu dnes »tradice svatých otců«, kterou sledovali ti, kdo upravovali misál sv. Pia V., je obohacena nesčetnými spisy vědců. Po prvním vydání tzv. Gregoriánského sakramentáře v roce 1571 následovaly často tiskem vydávané sakramentáře římské a ambroziánské v kritických vydáních a rovněž tak starobylé liturgické knihy španělské a galikánské, jež uvedly ve známost velmi četné dosud neznámé modlitby nemalé duchovní hodnoty.

I tradice nejstarších století, dříve než došlo k rozdělení ritů východních a západních, jsou nyní lépe známe, neboť bylo objeveno mnoho liturgických dokladů.

A také hlubší prostudování svatých otců osvětlilo teologii tajemství eucharistie naukou otců v nejstarší křesťanské době nejvýznačnějších: jako sv. Ireneje, sv. Ambrože, sv. Cyrila Jeruzalémského, sv. Jana Zlatoústého.

9. »Tradice svatých otců« vyžaduje, aby bylo zachováno nejen to, co nám předali naši bezprostřední předkové, nýbrž aby byla podchycena a důkladněji zvážena všechna uplynulá období církve a všechny způsoby, jimiž se projevila její jediná víra ve společenských a kulturních podmínkách tak od sebe odlišných, totiž v krajích semitských, řeckých a latinských. Tento širší pohled pak nám dovoluje rozeznávat, jak Duch Svatý dopřává Božímu lidu obdivuhodnou věrnost v uchovávání neměnného pokladu víry, ač rozmanitost modliteb a obřadů je tak nepřeborná.

Přizpůsobení novým poměrům

10. Nový misál, i když na jedné straně vydává svědectví o zákonu modlitby římské církve a chrání poklad víry vyložený na novějších koncilech, na druhé straně je významným krokem vpřed v liturgické tradici.

Když totiž otcové II. vatikánského sněmu opakovali věroučné výroky tridentského sněmu, činili to ve velmi odlišném dobovém prostředí, a proto v pastoračních věcech mohli přednést návrhy a rady, které před čtyřmi stoletími nebylo možné ani předvídat.

11. Již tridentský sněm uznal velkou katechetickou prospěšnost obsaženou ve slavení mše, ale nedokázal z toho vyvodit všechny důsledky pro život a jeho potřeby. Mnozí již tehdy žádali, aby bylo dovoleno používat lidového jazyka při konání eucharistické oběti. V odpovědi na tento požadavek pokládal koncil za svou povinnost, po zvážení okolností tehdejší doby, opět zdůraznit dosavadní nauku církve, podle níž je eucharistická oběť především činnost samotného Krista, a proto její vlastní účinnost není závislá na tom, jak se jí zúčastní věřící. Pevnými, ale umírněnými slovy bylo prohlášeno: »I když mše obsahuje velké poučení pro věřící lid, nepokládali otcové za vhodné, aby byla sloužena běžně v lidovém jazyku.«¹² Koncil rozhodl, že je třeba odsoudit toho, kdo by tvrdil, že »obřad římské církve, v němž se tlumeným hlasem pronášá část kánonu i slova proměňování, je třeba zavrhnout; nebo že mše se musí sloužit výhradně v lidovém jazyku.«¹³ Přesto však, že na jedné straně zakázal používání národního jazyka při mši svaté, na druhé straně přikázal, aby duchovní pastýři místo toho vložili na vhodné místo katechezi. »Aby Kristovy ovce nelačnely [...] přikazuje posvátná synoda pastýřům a každému, kdo působí v duchovní správě, aby při slavení mše často, zvláště o nedělích a svátcích, ať už sami nebo skrze jiné, vyložili něco z toho, co se při mši čte, a mezi jiným ať objasňují některé tajemství této přesvaté oběti.«¹⁴

12. Proto II. vatikánský sněm, shromážděný za tím účelem, aby přizpůsobil církev potřebám jejího apoštolského úkolu v současné době, plně zvážil, jako už tridentský sněm, naučný a pastorační význam posvátné liturgie.¹⁵ A poněvadž žádný katolík nepopírá právoplatnost a účinnost posvátných obřadů konaných latinským jazykem, mohl koncil přiznat, že »může být pro lid nezdědka velmi užitečné uplatnit národní jazyk«, a dal souhlas k jeho zavedení.¹⁶ Vroucí odezva, s jakou toto usnesení bylo všude přijato, měla za následek, že pod vedením biskupů a samotného Apoštolského stolce bylo všeobecně dovoleno konat liturgii v jazyce lidu, který se účastní jejího slavení, aby se tak lépe chápal obsah toho, co se slaví.

13. Poněvadž užívání národního jazyka v posvátné liturgii je velmi důležitým nástrojem k lepšímu uplatnění katecheze tajemství, jež je v slavení obsažena, II. vatikánský sněm navázal na některá nařízení tridentského sněmu, která nebyla všude splněna, a nařídil, aby se jich dbalo: např. plnění povinnosti konat homilii o nedělích a svátcích¹⁷ a oprávnění vkládat do posvátných obřadů určité výklady.¹⁸

Hlavně však II. vatikánský sněm doporučil »dokonalejší účast na mši v tom smyslu, že věřící po kněžském přijímání přijímají tělo Páně z téže oběti,«¹⁹ a dal podnět k tomu, aby se uvedlo ve skutek přání otců tridentského sněmu, aby totiž k plnější účasti na svaté eucharistii »věřící přítomní na mši přijímali eucharistii nejen duchovně, ale také svátostně.«²⁰

¹² Tridentský ekumenický sněm, sessio XXII, Doctr. de ss. Missae sacrificio, kap. 8: DS 1749.

¹³ Tamtéž, kán. 9: DS 1759.

¹⁴ Tamtéž, kap. 8: DS 1749.

¹⁵ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

¹⁶ Tamtéž, č. 36.

¹⁷ Tamtéž, č. 52.

¹⁸ Tamtéž, č. 35,3.

¹⁹ Tamtéž, č. 55.

²⁰ Tridentský ekumenický sněm, sessio XXII, Doctr. de ss. Missae sacrificio, kap. 6: DS 1747.

14. Tytéž pohnutky a pastorační důvody vedly II. vatikánský sněm k tomu, že mohl nově uspořádat i předpisy tridentského sněmu o svatém přijímání pod obojí způsobou. Dnes totiž není brána v pochybnost nauka o plné účinnosti svatého přijímání, i když se podává pouze pod způsobou chleba. Proto sněm dovolil v některých případech svatého přijímání pod obojí způsobou, neboť jasnější formou svátostného znamení se poskytuje věřícím obzvláštní příležitost k hlubšímu porozumění tajemství, na němž mají účast.²¹

15. Tak církev zůstává věrná svému úkolu učitelky pravdy a chrání »věci staré«, tj. poklad tradice, ale zároveň plní povinnost uvažovat i o »věcech nových« a moudře je přijímat (srov. Mt 13,52).

Některé části nového misálu přizpůsobují modlitby církve potřebám dnešní doby; sem patří především mše spojené s určitými obřady a mše za různé potřeby, v nichž je vhodně spojena tradice s novými texty. Zatímco mnohé texty čerpané ze starobylé tradice a uváděné v častých vydáních Římského misálu zůstaly beze změny, mnohé jiné byly přizpůsobeny požadavkům a podmínkám dnešní doby, jiné zase, např. modlitby za církev, za laiky, za posvěcení lidské práce, za společenství všech národů, za potřeby vlastní naší době, byly složeny zcela nově za použití myšlenek a často i slovních obrátů z nových koncilních dokumentů.

Rovněž vzhledem k novým poměrům v dnešním světě nepokládalo se při použití textů starobylé tradice za bezprávi páchané na tak úctyhodném pokladu, když se některé výrazy pozměnily, aby lépe odpovídaly jazyku dnešní teologie a vyjadřovaly pravdivě skutečný stav dnešní církevní kázně. Proto byly změněny některé výroky týkající se hodnocení a používání pozemských dober a rovněž tak i výroky týkající se některých vnějších projevů kajícího vlastních jiným dobám církve, které byly církvi vlastní v jiných dobách.

Tímto způsobem II. vatikánský sněm svými normami na mnoha místech doplnil a zdokonalil liturgické normy tridentského sněmu, a tak přivedl ke zdárnému konci úsilí přiblížit věřícím posvátnou liturgii. Tyto snahy se projevovaly už během uplynulých čtyř století, zvláště však v novější době a především ve studiu liturgie rozvinutém sv. Piem X. a jeho nástupci.

²¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 55.

I. kapitola

Důležitost a důstojnost slavení eucharistie

16. Slavení mše jako činnost Krista a hierarchicky uspořádaného lidu Božího je středem veškerého křesťanského života jak pro církev všeobecnou a místní, tak pro jednotlivé věřící.²² V tomto slavení je totiž vrchol činnosti, kterou Bůh v Kristu posvěcuje svět; toto slavení je vrcholem bohopocty, kterou lidé prokazují Otci, když se mu klanějí skrze Krista, Božího Syna, v Duchu Svatém.²³ Nadto se při slavení mše během roku připomínají tajemství vykoupení tak, že se jistým způsobem zpřítomňují.²⁴ Ostatní posvátné činnosti a všechny skutky křesťanského života s tímto slavením souvisejí, z něho vyplývají a k němu směřují.²⁵

17. Velmi proto záleží na tom, aby slavení mše neboli Večeře Páně bylo uspořádáno tak, aby vysvěcení služebníci i věřící, mající na něm účast, každý podle svého postavení, z něho plně čerpali ty plody,²⁶ pro jejichž získání Kristus Pán ustanovil eucharistickou oběť svého těla a své krve a svěřil ji jako památku svého utrpení a vzkříšení milované snoubence církvi.²⁷

18. To se vhodně uskuteční, když s přihlédnutím k povaze a okolnostem jednotlivých liturgických shromáždění bude celé slavení uspořádáno tak, aby navodilo vědomou, činnou a plnou účast věřících, totiž účast jejich těla i ducha naplněného vírou, nadějí a láskou. To si církev přeje, to vyžaduje i samotná povaha slavení a křesťanský lid je k tomu mocí křtu oprávněn i zavázán.²⁸

19. I když přítomnost věřících a jejich činná účast, jimiž se jasněji projevuje, že se slavení týká společenství církve,²⁹ někdy chybí, slavení eucharistie si vždy podržuje svou účinnost a důstojnost, poněvadž je to úkon Krista a církve a kněz v něm naplňuje svůj zvláštní úkol a vždy jedná pro spásu lidu.

Proto se mu doporučuje, aby eucharistickou oběť slavil podle možnosti i denně.³⁰

20. Poněvadž slavení eucharistie, jako vůbec celá liturgie, se děje viditelnými znameními, jimiž se víra živí, posiluje a vyjadřuje,³¹ je třeba velmi pečlivě vybrat a uspořádat ty církví předložené způsoby slavení a prvky, které s ohledem na účastníky slavení a místní podmínky mocněji přispějí k činné a plné účasti a lépe budou odpovídat duchovním potřebám věřících.

²² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41; Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 11; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 5, 6; Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, č. 30; Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, č. 15; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3e, 6: AAS 59 (1967), s. 542, 544–545.

²³ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 10.

²⁴ Srov. tamtéž, č. 102.

²⁵ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 10; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5.

²⁶ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14, 19, 26, 28, 30.

²⁷ Srov. tamtéž, č. 47.

²⁸ Srov. tamtéž, č. 14.

²⁹ Srov. tamtéž, č. 41.

³⁰ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 13; *Kodex kanonického práva*, kán. 904.

³¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 59.

21. Proto tyto Pokyny směřují k tomu, aby jednak poskytly všeobecné směrnice, jimiž by bylo vhodně uspořádáno slavení eucharistie, jednak aby daly pravidla, jimiž se mají řídit jednotlivé způsoby slavení.³²

22. Mimořádný význam má slavení eucharistie v místní církvi.

Diecézní biskup, hlavní rozdělovatel Božích tajemství v místní církvi, která mu byla svěřena, totiž spravuje, podněcuje a střeží celý liturgický život.³³ Při slavení liturgie, kterému předsedá, zejména ovšem při slavení eucharistie, kterou slaví spolu s kněžími, jáhny a lidem, se projevuje tajemství církve. A proto slavení těchto mší mají být vzorem pro celou diecézi.

Diecézní biskup tedy má mít na mysli, aby kněží, jáhni i věřící laici vždy hlouběji chápali pravý smysl liturgických obřadů a textů, a tak aby byli vedeni k činnému a plodnému slavení eucharistie. Za tím účelem ať také bdí nad tím, aby se zvětšovala důstojnost těchto bohoslužeb, k níž velmi přispívá krása posvátného místa, hudby a umění.

23. Aby bohoslužba plněji odpovídala požadavkům a duchu liturgie a aby vzrůstala její pastorační účinnost, předkládají tyto Všeobecné pokyny a Mešní řád některá přízpůsobení a úpravy.

24. Tyto úpravy spočívají především v tom, že se celebrujícímu knězi dává možnost vybrat některé obřady nebo texty, tj. zpěvy, čtení, modlitby, pokyny a gesta, tak aby více odpovídaly potřebám, připravenosti a povaze účastníků. Kněz ať si je však vědom, že je služebníkem posvátné liturgie a nesmí o své vůli při slavení mše nic přidávat ani ubírat ani měnit.³⁴

25. V misálu se kromě toho na příslušném místě nabízí možnost některých úprav, které podle Konstituce o posvátné liturgii přísluší buď diecéznímu biskupovi, nebo biskupské konferenci³⁵ (srov. č. 387, 388–393).

26. Co se týče hlubších změn a úprav, pokud by je bylo užitečné nebo nutné s ohledem na tradice a svéráz národů a krajů ve smyslu č. 40 Konstituce o posvátné liturgii zavést, ať se dodržuje, co stanoví instrukce »O římské liturgii a inkulturaci«³⁶ a č. 395–399 těchto Všeobecných pokynů.

³² Co se týče zvláštních případů slavení mše, ať se zachovává, co bylo ustanoveno: srov. ustanovení o mších pro zvláštní skupiny: S. Congr. pro Cultu Divino, instr. *Actio pastoralis*, 15. V. 1969: AAS 61 (1969), s. 806–811; o mších s dětmi: *Directorium de Missis cum pueris*, 1. XI. 1973: AAS 66 (1974), s. 30–46 [Direktář pro mše s dětmi, zde na s. XCInn.]; o spojení denní modlitby církve se mší: *Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve*, č. 93–98; o spojení některých žehnání a korunovace obrazu Panny Marie se mší: *Rituale Romanum, De Benedictionibus*, editio typica 1984, Praenotanda, č. 28; *Ordo coronandi imaginem beatae Mariae Virginis*, editio typica 1981, č. 10 a 14.

³³ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, č. 15; srov. též Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41.

³⁴ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 22.

³⁵ Srov. také II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 38, 40; Pavel VI., apoštolská konstituce »Římský misál«, výše.

³⁶ Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994: AAS 87 (1995), s. 288–314.

II. kapitola

Stavba mše, její prvky a části

I. STAVBA MŠE VŠEOBECNĚ

27. Ve mši neboli Večeři Páně se shromažďuje Boží lid za předsednictví kněze, který představuje osobu Kristovu, k slavení památky Páně neboli eucharistické oběti.³⁷ Proto o tomto místním shromáždění svaté církve platí v plné míře Kristův výrok: »Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich« (Mt 18,20). Neboť při slavení mše, v níž dále trvá oběť kříže,³⁸ je Kristus skutečně přítomen: v samotném společenství shromážděném v jeho jménu, v osobě služebníka, ve svém slově a podstatně a trvale pod eucharistickými způsoby.³⁹

28. Mše se skládá ze dvou částí: z bohoslužby slova a ze slavení eucharistie, jež spolu souvisejí tak těsně, že tvoří jeden bohoslužebný úkon.⁴⁰ Ve mši se připravuje stůl Božího slova a těla Kristova; u něho se věřící poučují a živí.⁴¹ Další obřady slavení mše otevírají a uzavírají.

II. RŮZNÉ PRVKY MŠE

Čtení Božího slova a jeho výklad

29. Když se v církvi čte Písmo svaté, Bůh sám mluví k svému lidu a Kristus, přítomný svým slovem, hlásá radostnou zvěst.

Čtení Božího slova je velmi důležitý liturgický prvek, a proto mu mají všichni uctivě naslouchat. I když Boží slovo ve čteních z Písma svatého směřuje ke všem lidem v kterékoli době a je jim i srozumitelné, jeho plnější pochopení a účinnost je podporována živým výkladem, tj. homilií jako součástí liturgického úkonu.⁴²

Modlitby a jiné části příslušející knězi

³⁷ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

³⁸ Srov. tridentský ekumenický sněm, sessio XXII, Doctr. de ss. Missae sacrificio, kap. 1: DS 1740; srov. Pavel VI., *Sollemnis professio fidei*, 30. VI. 1968, č. 24: AAS 60 (1968), s. 442.

³⁹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7; Pavel VI., encyklika *Mysterium Fidei*, 3. IX. 1965: AAS 57 (1965), s. 764; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 9: AAS 59 (1967), s. 547.

⁴⁰ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 56; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3: AAS 59 (1967), s. 542.

⁴¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48, 51; Věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*, č. 21; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 4.

⁴² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7, 33, 52.

30. Mezi částmi, které jsou určeny knězi, na prvé místo patří eucharistická modlitba, která je vrcholem celého slavení. Dále jsou to tyto modlitby: vstupní modlitba, modlitba nad dary a modlitba po přijímání. Kněz, stojící v čele shromáždění a představující osobu Kristovu, se těmito modlitbami obrací k Bohu jménem všeho svatého lidu a všech přítomných.⁴³ Právem se jim proto říká »předsednické modlitby«.

31. Rovněž přísluší knězi, který předsedá shromáždění, pronášet některé úvodní výzvy stanovené v samotném obřadu. Tam, kde to rubriky stanoví, může je celebrant poněkud upravit, aby odpovídaly chápání účastníků; ať však dbá na to, aby byl vždy zachován smysl úvodní výzvy uvedené v misálu, a ať ji vyjádří jen několika málo slovy. Předsedajícímu knězi přísluší také řídit bohoslužbu slova a udělit závěrečné požehnání. Dále může několika slovy uvést věřící po úvodním pozdravu a před úkonem kajícího do mše toho dne, před čtením do bohoslužby slova, před prefací do eucharistické modlitby, nikdy ovšem v samotné eucharistické modlitbě, a uzavřít celou posvátnou činnost před propuštěním shromážděných.

32. Už sama povaha »předsednických« částí vyžaduje, aby byly pronášeny zřetelně a hlasitě a aby jim všichni pozorně naslouchali.⁴⁴ Když je tedy kněz říká, je nevhodné modlit se něco jiného nebo zpívat. Proto také varhany a jiné hudební nástroje zmlknou.

33. Kněz, jako předsedající, přednáší modlitby jménem církve a shromážděné obce; někdy však pouze jménem svým, aby plnil svou službu s větší pozorností a zbožností. Takové modlitby, předepsané před čtením evangelia, při přípravě darů, před přijímáním kněze a po něm, říká potichu.

Ostatní mešní texty

34. Poněvadž slavení mše má svou povahou »společenský« ráz,⁴⁵ mají důležité poslání také dialogy mezi knězem a shromážděnými věřícími, jakož i aklamace.⁴⁶ Není to jen vnější znak společného slavení, nýbrž i podpora a vytváření společenství mezi knězem a lidem.

35. Aklamace a odpovědi věřících na pozdravení kněze a na modlitby vytvářejí takový stupeň činné účasti, jakého mají shromáždění věřící dosáhnout při každém způsobu slavení mešní liturgie, aby byla jasně vyjádřena a podporována součinnost celé obce.⁴⁷

36. Jiné části, které jsou velmi užitečné k tomu, aby se projevila a byla podpořena činná účast věřících, a které patří celému shromáždění, jsou především úkon kajícího, vyznání víry, přímluvy a modlitba Páně.

37. Konečně další texty:

⁴³ Srov. tamtéž, č. 33.

⁴⁴ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 14: AAS 59 (1967), s. 304.

⁴⁵ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26–27; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3d: AAS 59 (1967), s. 542.

⁴⁶ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30.

⁴⁷ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 16a: AAS 59 (1967), s. 305.

a) některé tvoří samostatný obřad nebo úkon: chvalozpěv Sláva na výsostech Bohu, sponsoriální žalm, Aleluja a verš před evangeliem, Svatý, aklamace při anamnézi a zpěv po přijímání;

b) některé doprovázejí jiný obřad: vstupní zpěv, zpěv k přípravě darů, k lámání chleba (Beránku Boží) a k přijímání.

Způsob pronášení různých textů

38. V textech, které má kněz nebo jáhen nebo lektor anebo všichni pronášet srozumitelně a nahlas, má přednes odpovídat druhu textu – podle toho, zda je to čtení, modlitba, výzva, aklamace anebo zpěv; stejně tak má odpovídat způsobu slavení či slavnostnosti shromáždění. Vedle toho je třeba brát zřetel na povahu jazyka a národní svéráz.

Proto je v následujících rubrikách a normách třeba chápat výraz »říkat« nebo »pronášet« tak, že se vztahují jak na zpěv, tak na recitaci, při zachování zásad vyložených výše.

Důležitost zpěvu

39. Apoštol vybízí věřící, kteří se scházejí v očekávání příchodu svého Pána, aby společně zpívali žalmy, hymny a duchovní písně (srov. Kol 3,16). Zpěv je totiž znamením plesání srdce (srov. Sk 2,46). Proto sv. Augustin správně říká: »Kdo miluje, ten zpívá,«⁴⁸ a již ve starověku vzniklo přísloví: »Dvakrát se modlí, kdo dobře zpívá.«

40. Při slavení mše je tedy třeba velice si vážit zpěvu s přihlédnutím k národnímu svérázu i k možnostem jednotlivých liturgických shromáždění. I když není vždycky nutné, např. při mších ve všední dny, zpívat všechny texty, které jsou určeny ke zpěvu, je třeba dbát o to, aby zpěv služebníků a lidu nechyběl o nedělích a zasvěcených svátcích.

Při výběru částí, které se skutečně zpívají, je třeba dát přednost závažnějším a zvláště těm, které mají zpívat kněz nebo jáhen či lektor s odpovědí lidu, nebo kněz i lid společně.⁴⁹

41. Jsou-li jinak stejné podmínky, patří čelné místo gregoriánskému chorálu jako vlastnímu zpěvu římské liturgie. Jiné druhy liturgické hudby, zvláště polyfonie, nejsou nijak vyloučeny, jestliže odpovídají duchu liturgického úkonu a podporují účast všech věřících.⁵⁰

Poněvadž v dnešní době se stále častěji scházejí věřící různých národů, je prospěšné, aby uměli společně zpívat snadným nápěvem latinsky alespoň některé části mešního ordinária, zvláště vyznání víry a modlitbu Páně.⁵¹

⁴⁸ Sv. Augustin, *Sermo* 336,1: PL 38,1472.

⁴⁹ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 7, 16: AAS 59 (1967), s. 302, 305.

⁵⁰ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 116; také tamtéž, č. 30.

⁵¹ Srov. tamtéž, č. 54; S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 59: AAS 56 (1964), s. 891; instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), s. 314.

Gesta a držení těla

42. Gesta a držení těla u kněze, jáhna, příslušujících i lidu mají směřovat k tomu, aby celá bohoslužba vynikala krásou a vznešenou jednoduchostí, aby byl chápán správný a plný význam jejích jednotlivých částí a aby byla podporována účast všech.⁵² Je tedy třeba věnovat pozornost spíše tomu, co stanoví tyto Všeobecné pokyny a předávané zvyklosti římského obřadu a co přispívá k společnému duchovnímu prospěchu Božího lidu, než soukromému sklonu či názorům.

Stejně držení těla, které mají zachovávat všichni účastníci, je znamením jednoty členů křesťanského společenství shromážděného k posvátné liturgii. Vyjadřuje totiž smýšlení i city účastníků a podporuje je.

43. Věřící ať stojí od začátku vstupního zpěvu nebo od chvíle, kdy kněz přichází k oltáři, až ke vstupní modlitbě včetně, při zpěvu Aleluja před evangeliem a při četbě evangelia, při vyznání víry a přímlovách, od výzvy před modlitbou nad dary Modlete se, bratři a sestry (nebo Modleme se, aby Bůh přijal) až do konce mše s výjimkou toho, co bude řečeno dále.

Ať sedí při čteních před evangeliem a responsoriálním žalmu, při homilii a přípravě darů; a podle okolností též při posvátném mlčení po přijímání.

Ať pokleknou k proměňování, nebrání-li jim v tom nemoc, nedostatek místa, množství přítomných či jiné rozumné důvody. Ti, kdo při proměňování nepokleknou, ať udělají hlubokou úklonu, když kněz po proměňování pokleká.

Biskupská konference však může gesta a držení těla popsané v mešním řádu přizpůsobit, podle práva, svérázu a rozumným tradicím národů.⁵³ Bude však třeba dbát, aby odpovídaly smyslu a charakteru jednotlivých částí mešní liturgie. Kde je zvykem, že lid po skončení aklamace Svatý klečí stále až do konce eucharistické modlitby a před přijímáním, když kněz říká: Hle, Beránek Boží, je chvályhodné to zachovat.

K dosažení jednoty v gestech a držení těla při určitém konkrétním slavení bohoslužby mají věřící poslechnout pokyny, které pronáší jáhen nebo příslušující laik nebo kněz, jak je to stanoveno v misálu.

44. Ke gestům se počítají také tyto činnosti a průvody: když kněz s jáhnem a příslušujícími přicházejí k oltáři, když jáhen před čtením evangelia přináší evangeliář či knihu evangelií k ambonu, když věřící přinášejí dary a když přistupují k přijímání. Sluší se, aby se tyto činnosti a průvody pojily s krásou a konaly se za doprovodu zpěvů k tomu určených podle norem stanovených pro každou z těchto příležitostí.

Mlčení

⁵² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30, 34; srov. tamtéž také č. 21.

⁵³ Srov. tamtéž, č. 40; Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 41: AAS 87 (1995), s. 304.

45. Jako součást bohoslužby je také třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení.⁵⁴ Jeho povaha je závislá na tom, o kterou část mše jde: při úkonu kajičnosti a po výzvě k modlitbě se jednotlivci v duchu usebírají; po čtení nebo homilii krátce rozjímají o tom, co slyšeli; po přijímání pak ve svém srdci chválí Boha a modlí se.

Je chvályhodné zachovávat už před začátkem bohoslužby mlčení v kostele, v sakristii a v prostorách k nim přilehlých, aby se všichni zbožně a řádně připravovali k jejímu slavení.

III. JEDNOTLIVÉ ČÁSTI MŠE

A) Úvodní obřady

46. Obřady, které předcházejí bohoslužbě slova, totiž příchod, pozdravení, úkon kajičnosti, Kyrie, Sláva na výsostech Bohu a vstupní modlitba, mají povahu začátku, úvodu a přípravy.

Účelem těchto obřadů je, aby shromáždění věřící vytvořili společenství a dobře se připravili ke slyšení Božího slova a k důstojnému slavení eucharistie.

Při některých bohoslužbách, které se podle liturgických knih spojují se mší, se vstupní obřady vynechávají nebo konají zvláštním způsobem.

Příchod

47. Když se lid shromáždil, zatímco přichází kněz s jáhnem a přísluhujícími, začne se zpívat vstupní zpěv. Smyslem tohoto zpěvu je zahájit bohoslužbu, podporovat jednotu všech shromážděných, uvést jejich mysl do tajemství liturgické doby nebo svátku a provázet průvod kněze s přísluhujícími.

48. Zpívá jej buď schola střídavě s lidem, nebo střídavě zpěvák a lid, nebo jej celý zpívá lid, nebo samotná schola. Může se použít antifony s příslušným žalmem z Graduale Romanum nebo z Graduale simplex nebo i jiného zpěvu vhodného pro tuto posvátnou činnost, liturgický den nebo dobu,⁵⁵ jehož text schválila biskupská konference.

Pokud se při příchodu kněze nezpívá, recituje se antifona z misálu; říkají ji všichni věřící nebo jen někteří z nich nebo lektor; jinak ji říká kněz sám a může ji také upravit jako úvodní výzvu (srov. č. 31).

Pozdravení oltáře a shromážděného lidu

⁵⁴ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30; S. Congr. Rituum, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 17: AAS 59 (1967), s. 305.

⁵⁵ Srov. Jan Pavel II., apoštolský list *Dies Domini*, 31. V. 1998, č. 50: AAS 90 (1998), s. 745.

49. Když kněz, jáhen a přísluhující přijdou do presbytáře, pozdraví oltář hlubokou úklonou.

Na znamení úcty kněz a jáhen oltář políbí; kněz může okouřit kříž a oltář.

50. Po vstupním zpěvu kněz stojí u sedadla a spolu s celým shromážděním se znamená znamením kříže. Potom kněz pozdravem probudí ve shromážděných věřících vědomí přítomnosti Páně. Tímto pozdravením a odpovědí lidu se projevuje tajemství shromážděné církve.

Po pozdravení lidu může kněz nebo jáhen nebo přísluhující laik několika slovy uvést věřící do mše toho dne.

Úkon kajícínosti

51. Potom kněz vyzve k úkonu kajícínosti. Po krátké chvíli mlčení jej koná celé shromáždění všeobecným vyznáním hříchů a kněz jej zakončí rozhřešením, které však nemá účinnost svátosti pokání.

V neděli, zvláště v době velikonoční, se může obvyklý úkon kajícínosti nahradit svěcením vody a pokropením lidu na památku křtu.⁵⁶

Kyrie, eleison

52. Po úkonu kajícínosti vždy následuje Kyrie, eleison (Pane, smiluj se), pokud již nebylo v úkonu kajícínosti. Poněvadž je to zpěv, kterým věřící oslavují Pána a vyprošují si jeho milosrdenství, obvykle ho zpívají všichni: takže na něm má účast jak lid, tak schola nebo zpěvák.

Každá aklamace se obvykle pronáší dvakrát; s přihlédnutím k povaze různých jazyků, hudebním důvodům a jiným okolnostem se ovšem může opakovat i vícekrát. Pokud se Kyrie zpívá jako součást úkonu kajícínosti, vkládá se před jednotlivé aklamace »tropus«.

Sláva na výsostech Bohu

53. Sláva na výsostech Bohu je velmi starý a úctyhodný hymnus. Tímto chvalozpěvem církev, shromážděná v Duchu Svatém, oslavuje a prosí Boha Otce a Beránka. Text tohoto chvalozpěvu nelze nahradit jiným. Začíná kněz nebo podle vhodnosti zpěvák nebo schola, zpívají jej však všichni společně, nebo lid střídavě se scholou, nebo samotná schola. Nezpívá-li se, říkají jej všichni společně nebo střídavě dva chóry.

Zpívá se nebo říká o nedělích mimo dobu adventní a postní, též o slavnostech a svátcích a při význačných příležitostech.

⁵⁶ Srov. s. 997–1000.

Vstupní modlitba

54. Potom kněz vybídne lid k modlitbě. Všichni spolu s knězem chvíli mlčí, aby si uvědomili, že stojí před tváří Boží, a v duchu si připravili své prosby. Tehdy kněz pronáší modlitbu, která se nazývá vstupní. V ní je vyjádřena povaha právě slavené bohoslužby. Podle starobylé tradice církve se vstupní modlitba obvykle obrací k Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém⁵⁷ a uzavírá se trinitárním, tj. delším zakončením:

obrací-li se k Otci: Skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků;

obrací-li se k Otci, ale ke konci je zmínka o Synu: Neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků;

obrací-li se k Synu: Neboť ty žiješ a kraluješ s Bohem Otcem v jednotě Ducha Svatého po všechny věky věků.

Lid se k prosbě připojuje a aklamací Amen přijímá modlitbu za svou.

Ve mši se říká vždy jen jedna vstupní modlitba.

B) Bohoslužba slova

55. Hlavní část bohoslužby slova tvoří čtení z Písma svatého proložená mezizpěvy; homilie, vyznání víry a přímlyvy neboli modlitba věřících ji rozvíjejí a uzavírají. Ve čteních, která homilie vykládá, totiž Bůh mluví k svému lidu,⁵⁸ zjevuje tajemství vykoupení a spásy a nabízí duchovní pokrm. Sám Kristus je svým slovem přítomen uprostřed věřících.⁵⁹ Toto Boží slovo si lid přivlastňuje mlčením a zpěvy a hlásí se k němu vyznáním víry. Jím posílen se v přímlovách modlí za potřeby celé církve a za spásu celého světa.

Mlčení

56. Bohoslužba slova se má slavit tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Do bohoslužby slova vhodně patří také krátké chvíle mlčení, přizpůsobené shromáždění – v nich ať srdce s přispěním Ducha Svatého přijímá Boží slovo a připravuje odpověď modlitbou. Tyto chvíle mlčení se mohou zachovávat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.⁶⁰

Biblická čtení

⁵⁷ Srov. Tertullianus, *Adversus Marcionem* IV,9: CCL 1, s. 560; Origenes, *Disputatio cum Heracleida* 4,24: SCh 67, s. 62; *Statuta Concilii Hipponensis breviata* 21: CCL 149, s. 39.

⁵⁸ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

⁵⁹ Srov. tamtéž, č. 7.

⁶⁰ Srov. *Missale Romanum, Ordo lectionum Missae*, editio typica altera 1981, Praenotanda č. 28.

57. Ve čteních se věřícím připravuje stůl Božího slova a otevírá se jim přístup k pokladům bible.⁶¹ Je proto vhodnější dodržovat rozvržení biblických čtení, které jasně ukazuje jednotu obojího Zákona a dějin spásy; není dovoleno nahrazovat čtení a responsoriální žalm, obsahující Boží slovo, jinými, nebiblickými texty.⁶²

58. Při mši s účastí lidu se čtení přednášejí vždy z ambonu.

59. Podle tradice není úkol přednášet čtení úkolem předsedajícího, nýbrž příslušujících. Čtení tedy přednáší lektor, evangelium však jáhen nebo, není-li přítomen, jiný kněz. Není-li k dispozici jáhen ani jiný kněz, čte evangelium sám celebrující kněz; a není-li přítomen ani vhodný lektor, čte celebrující kněz i ostatní čtení.

Ten, kdo čte, pronáší na konci čtení aklamaci a shromážděný lid svou odpovědí prokazuje poctu Božímu slovu, které přijal s vírou a vděčností.

60. Předčítání evangelia je vyvrcholením bohoslužby slova. Že je mu třeba prokazovat nejvyšší úctu, učí sama liturgie, protože ho oproti ostatním čtením odlišuje zvláštní poctou: ten, kdo má evangelium předčítat, připravuje se na to požehnáním nebo modlitbou; věřící aklamacemi uznávají a vyznávají, že je mezi nimi přítomen Kristus a že k nim promlouvá, a proto mu naslouchají vstojí; evangeliáři se prokazují zvláštní znamením úcty.

Responsoriální žalm

61. Po prvním čtení následuje responsoriální žalm, který je nedílnou součástí bohoslužby slova a má velký význam liturgický a pastorační, protože napomáhá rozjímání o Božím slově.

Responsoriální žalm má odpovídat jednotlivým čtením a obvykle se bere z lekcionáře.

Responsoriální žalm je vhodnější zpívat, aspoň pokud jde o odpověď lidu. Proto žalmista neboli zpěvák žalmu přednáší verše žalmu na ambonu nebo na jiném vhodném místě a celé shromáždění vsedě naslouchá a obvykle se zúčastňuje opakovanou odpovědí, pokud se žalm nepřednáší vcelku, tj. bez odpovědi. Aby se však lid mohl snáze podílet na přednesu tohoto žalmu opakovanou odpovědí, byly pro různé doby liturgického roku a pro světce patřící k určitému stavu vybrány některé texty odpovědí a žalmů, jichž se může používat místo textu odpovídajícího čtení, kdykoli se žalm zpívá. Pokud se žalm nemůže zpívat, přečte se způsobem vhodným pro rozjímání o Božím slově.

Místo žalmu uvedeného v lekcionáři se také může zpívat buď graduální responsorium z Graduale Romanum, nebo responsoriální či alelujový žalm z Graduale simplex, jak jsou v těchto knihách uvedeny.

Aklamace před evangeliem

⁶¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 51.

⁶² Srov. Jan Pavel II., apoštolský list *Vicesimus quintus annus*, 4. XII. 1988, č. 13: AAS 81 (1989), s. 910.

62. Po čtení, které bezprostředně předchází evangeliu, se zpívá Aleluja nebo jiný zpěv předepsaný v rubrikách, jak to vyžaduje liturgická doba. Tato aklamace tvoří samostatný obřad či úkon, jímž shromáždění věřících vítá Pána, který k němu bude v evangeliu promlouvat, pozdravuje ho a zpěvem vyznává svou víru. Aklamaci zpívají všichni vstoje, začíná schola nebo zpěvák, a může se i opakovat; vložený verš však zpívá schola nebo zpěvák.

a) Aleluja se zpívá po celý rok mimo dobu postní. Příslušné verše se berou buď z lektionáře, nebo z Graduale.

b) V době postní se místo Aleluja zpívá verš před evangeliem uvedený v lektionáři. Také se může zpívat druhý žalm neboli traktus, tak jak je uveden v Graduale.

63. Je-li před evangeliem pouze jedno čtení:

a) v době, kdy se říká Aleluja, může se použít buď alelujový žalm, nebo žalm a Aleluja s příslušným veršem;

b) v době, kdy se Aleluja neříká, může se použít buď žalm a verš před evangeliem, nebo pouze žalm;

c) pokud se Aleluja nebo verš před evangeliem nezpívají, mohou se vynechat.

64. Sekvence, která je kromě dní Zmrtvýchvstání Páně a Seslání Ducha Svatého nezávazná, se zpívá před Aleluja.

Homilie

65. Homilie je součástí liturgie a velmi se doporučuje.⁶³ Je totiž nutná k posile křesťanského života. Má být výkladem zaměřeným buď na něco z přečtených úryvků Písma svatého, anebo některého textu ordinária či propria mše toho dne, s přihlédnutím k právě slavenému tajemství anebo ke zvláštním potřebám posluchačů.⁶⁴

66. Homilii má mít obvykle sám celebrující kněz, může ji svěřit koncelebrujícímu knězi, nebo někdy podle vhodnosti i jáhnovi, nikdy však laikovi.⁶⁵ Ve zvláštních odůvodněných případech může mít homilii také biskup nebo kněz, který se účastní bohoslužby, ale nemůže koncelebrovat.

O nedělích a zasvěcených svátcích je homilie závazná ve všech mších, kterých se zúčastní lid, a nelze ji vynechat, leda z vážného důvodu. V ostatní dny se doporučuje, zvláště v době adventní, postní a velikonoční; rovněž o různých svátcích a příležitostech, kdy se lid schází do kostela v hojnějším počtu.⁶⁶

Po homilii je vhodné zachovat krátkou chvíli mlčení.

⁶³ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 52; srov. *Kodex kanonického práva*, kán. 767 § 1.

⁶⁴ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 54: AAS 56 (1964), s. 890.

⁶⁵ *Kodex kanonického práva*, kán. 767 § 1; Pont. Comm. Codicis Iuris Canonici authentice interpretando, respons. ad dubium circa can. 767 § 1: AAS 79 (1987), s. 1249; Instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem *Ecclesiae de mysterio*, 15. VIII. 1997, čl. 3: AAS 89 (1997), s. 864.

⁶⁶ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 53: AAS 56 (1964), s. 890.

Vyznání víry

67. Vyznání víry má za cíl, aby všechen shromážděný lid odpověděl na Boží slovo zvěstované ve čteních z Písma svatého a vyložené v homilii a aby si pronášením »pravidla víry« ve znění schváleném pro použití v liturgii připomněl a vyznal velká tajemství víry, dříve než je začne slavit v eucharistii.

68. Vyznání víry zpívá nebo říká kněz spolu s lidem o nedělích a slavnostech; může se říkat také při zvláštních slavnostnějších příležitostech.

Zpívá-li se, začíná kněz nebo podle vhodnosti zpěvák nebo schola, zpívají jej však všichni společně, nebo lid střídavě se scholou.

Nezpívá-li se, recitují vyznání víry všichni společně nebo střídavě dva chóry.

Přímluvy

69. Na Boží slovo, které s vírou přijal, lid jistým způsobem odpovídá v přímluvách neboli modlitbě věřících a vykonává úkol svého křestního kněžství i tím, že prosí Boha za spásu všech lidí. Je prospěšné, aby se takováto modlitba obvykle konala ve mších s účastí lidu, a to tak, aby obsahovala prosby za církev svatou, za ty, kdo nám vládou, za ty, kdo jsou obtíženi různými těžkostmi, za všechny lidi a spásu celého světa.⁶⁷

70. Pořadí úmyslů je obvykle toto:

- a) za potřeby církve;
- b) za státní představitele a spásu celého světa;
- c) za ty, které tíží jakékoli nesnáze;
- d) za místní společenství.

Avšak při zvláštní příležitosti, jako je biřmování, sňatek, pohřeb, se pořadí úmyslů může upravit s větším přihlédnutím k této zvláštní příležitosti.

71. Prosebnou modlitbu řídí celebující kněz od sedadla. Na začátku krátkou úvodní výzvou vybídne věřící k modlitbě a prosebnou modlitbu zakončí závěrečnou modlitbou. Předkládané úmysly ať jsou střídavé, sestavené s moudrou volností a stručností a ať vyjadřují prosebnou modlitbu celého společenství.

Přednáší je z ambonu nebo z jiného vhodného místa jáhen nebo zpěvák nebo lektor nebo věřící laik.⁶⁸

Lid přitom stojí a vyjadřuje svou prosbu buď společnou invokací po pronesení jednotlivých úmyslů, anebo tím, že se mlčky modlí.

⁶⁷ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 53.

⁶⁸ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 56: AAS 56 (1964), s. 890.

C) Slavení eucharistie

72. Při poslední večeři ustanovil Kristus velikonoční oběť i hostinu. Jí se oběť kříže stává v církvi trvale přítomnou, když kněz – reprezentující Krista Pána – činí totéž, co konal sám Pán a co přikázal učedníkům, aby konali na jeho památku.⁶⁹

Kristus totiž vzal chléb a kalich, vzdal díky, lámal, dal svým učedníkům a řekl: Vezměte, jezte, pijte; toto je moje tělo; toto je kalich mé krve. To číňte na mou památku. Proto církev uspořádala celé slavení eucharistie do takovýchto částí, aby odpovídaly těmto Kristovým slovům a úkonům:

a) Při přípravě darů se přináší k oltáři chléb a víno s vodou, tedy ty prvky, které Kristus vzal do svých rukou.

b) V eucharistické modlitbě se vzdávají díky Bohu za celé dílo spásy a přinesené dary se stávají Kristovým tělem a krví.

c) Při lámání chleba a při přijímání věřící, i když je jich mnoho, přijímají z jednoho chleba tělo a z jednoho kalicha krev Páně, stejně jako apoštolové z rukou samotného Krista.

Příprava darů

73. Na začátku slavení eucharistie jsou přinášeny k oltáři dary, které se stanou Kristovým tělem a krví.

Především se připraví oltář neboli stůl Páně, který je centrem celého slavení eucharistie.⁷⁰ Umístí se na něm korporál, purifikatorium, misál a kalich, pokud se kalich nepřipravuje na abaku.

Potom se přinášejí dary. Je chvályhodné, když chléb a víno přinášejí věřící. Kněz nebo jáhen je od nich na vhodném místě přijímá, aby je odnesl na oltář. Ačkoli chléb a víno určené k bohoslužbě už věřící nepřinášejí ze svého jako kdysi, přece si obřad přinášení darů uchovává svůj duchovní smysl a význam.

Vítány jsou i peníze nebo jiné dary pro chudé nebo pro kostel, které věřící přinesli anebo které byly vybrány v kostele; ty se uloží na vhodném místě mimo eucharistický stůl.

74. Průvod, ve kterém se dary přinášejí, je provázen zpěvem k přípravě darů (srov. č. 37b); má trvat aspoň tak dlouho, dokud se dary neuloží na oltář. O způsobu, jakým se tento zpěv zpívá, platí tytéž normy jako o vstupním zpěvu (srov. č. 48). Příprava darů může být vždy doprovázena zpěvem, i bez průvodu s dary.

⁶⁹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3a, b: AAS 59 (1967), s. 540–541.

⁷⁰ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91: AAS 56 (1964), s. 898; instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24: AAS 59 (1967), s. 554.

75. Chléb a víno klade kněz na oltář a modlí se přitom předepsané modlitby. Dary položené na oltář může kněz okouřit a potom také kříž a samotný oltář, aby se naznačilo, že oběť církve a její modlitba stoupá jako dým kadidla před Boží tvář. Po okouření darů a oltáře mohou být jáhnem nebo jiným přísluhujícím okouření i kněz pro svou posvátnou službu a lid kvůli křestní důstojnosti.

76. Potom si kněz u strany oltáře umývá ruce. Tímto obřadem se vyjadřuje touha po vnitřní očištění.

Modlitba nad dary

77. Po položení darů na oltář a po skončení průvodních obřadů se výzvou ke společné modlitbě s knězem a modlitbou nad dary uzavírá příprava darů a připravuje eucharistická modlitba.

Ve mši se říká jen jedna modlitba nad dary; uzavírá se kratším zakončením: Skrze Krista, našeho Pána; je-li v ní však ke konci zmínka o Synu: Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků.

Lid se k prosbě připojuje a aklamací Amen přijímá modlitbu za svou.

Eucharistická modlitba

78. Nyní začíná střed a vrchol celého slavení eucharistie, totiž vlastní eucharistická modlitba, tj. modlitba díkyvzdání a posvěcení. Kněz vybízí lid, aby pozvedl srdce k Pánu modlitbou s díkyčiněním, a zahrnuje všechny do této modlitby, kterou vysílá jménem celého shromáždění skrze Ježíše Krista v Duchu Svatém k Bohu Otci. Smyslem této modlitby je spojení celého shromáždění věřících s Kristem ve vyznávání velikých činů Božích a v podání oběti. Eucharistická modlitba vyžaduje, aby jí všichni naslouchali s úctou a mlčky.

79. Hlavní prvky, ze kterých se skládá eucharistická modlitba, se mohou rozlišit takto:

a) Díkyvzdání (vyjádřené zvláště prefací): kněz jménem veškerého svatého lidu oslavuje Boha Otce a vzdává mu díky za celé dílo spásy nebo za jeho určitou část podle různého charakteru dne, svátku či doby.

b) Aklamace: celé shromáždění se připojuje k nebeským zástupům a zpívá Svatý; tato aklamace je součástí eucharistické modlitby, pronášejí ji všichni společně s knězem.

c) Epikléze: církev zvláštními prosbami vyprošuje sílu Ducha Svatého, aby věřícími přinesené dary byly proměněny, a tak se staly Kristovým tělem a krví, a aby neposkvrněná oběť byla ke spáse těm, kdo na ní budou mít účast při svatém přijímání.

d) Zpráva o ustanovení a proměňování: slovy a činy Kristovými se koná oběť, kterou Kristus ustanovil při poslední večeři, když obětoval své tělo a krev pod způsoby chleba a vína, dal je apoštolům k jídlu a pití a dal jim příkaz, aby toto tajemství nepřetržitě slavili.

e) Anamnéze: církev plní příkaz obdržení skrze apoštoly od Krista Pána a slaví Kristovu památku vzpomínkou zvláště na jeho požehnané utrpení, slavné vzkříšení a nanebevstoupení.

f) Podání oběti: při slavení této památky církev, a to především ta, která je tu teď shromážděna, obětuje v Duchu Svatém neposkvrněnou oběť Otci. Církev usiluje dosáhnout toho, aby se věřící učili obětovat nejen neposkvrněnou oběť, ale i sami sebe,⁷¹ aby byli den ze dne Kristem prostředníkem vedeni k sjednocení s Bohem a mezi sebou, aby tak Bůh byl všechno ve všem.⁷²

g) Prosby: jimi se vyjadřuje, že eucharistie se slaví ve společenství s celou církví jak nebeskou, tak pozemskou, a že se přináší oběť jak za ni, tak za všechny její členy, živé i mrtvé, kteří jsou povoláni k účasti na vykoupení a spasení získaném Kristovým tělem a krví.

h) Závěrečná doxologie: jí se vyjadřuje oslava Boží; stvrzuje a uzavírá ji aklamace lidu: Amen.

Obřad přijímání

80. Poněvadž eucharistická slavnost je velikonoční hostina, je prospěšné, aby podle příkazu Páně věřící řádně připraveni přijímali jeho tělo a krev jako duchovní pokrm. K tomu směřuje lámání a jiné přípravné obřady, které věřící k přijímání bezprostředně přivádějí.

Modlitba Páně

81. V modlitbě Páně se žádá o každodenní (»vezdejší«) chléb, který křesťanům především připomíná chléb eucharistický; v ní se prosí za očistění od hříchů, aby tak svaté věci mohly být dány skutečně svatým. Kněz pronáší výzvu k modlitbě, potom tuto modlitbu říkají všichni věřící společně s knězem, kněz sám přidává embolismus a lid ho uzavře doxologií. Embolismus, rozvíjející poslední prosbu modlitby Páně, vyprošuje, aby celé společenství věřících bylo zbaveno moci zla.

Výzva, samotná modlitba, embolismus i doxologie, kterou lid toto všechno uzavírá, se zpívají anebo pronášejí nahlas.

Pozdravení pokoje

82. Následuje pozdravení pokoje, jímž církev vyprošuje pokoj a jednotu pro sebe a celou lidskou rodinu a jímž věřící vyjadřují církevní společenství a vzájemnou lásku, dříve než přijmou svátost.

⁷¹ II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), s. 548–549.

⁷² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), s. 548–549.

Způsob, jakým se pozdravení pokoje koná, určí biskupské konference podle svérázu a zvyklostí národů. Sluší se však, aby každý střízlivě pozdravil pozdravením pokoje jen ty sobě nejbližší.

Lámání chleba

83. Kněz láme eucharistický chléb; je-li třeba, pomáhá mu jáhen nebo koncelebrant. Gesto lámání chleba, které Kristus udělal při poslední večeři a které dalo v apoštolské době jméno celé eucharistii, symbolizuje skutečnost, že množství věřících vytváří jedno tělo (1 Kor 10,17), když společně přijímá z jednoho chleba života, kterým je Kristus, zemřelý a zmrtvýchvstalý pro spásu světa. Lámání začíná po pozdravení pokoje a je třeba ho konat s patřičnou úctou, ale zbytečně ho neprotahovat a nepřisuzovat mu nepřiměřenou důležitost. Tento obřad je vyhrazen knězi a jáhnovi.

Kněz láme chléb a vpouští část hostie do kalicha, aby naznačil jednotu těla a krve Páně v díle spásy, totiž těla Ježíše Krista živého a oslaveného. Schola nebo zpěvák obvykle zpívá nebo aspoň nahlas říká prosebné volání Beránku Boží a lid odpovídá. Toto volání doprovází lámání chleba, a proto se může opakovat, kolikrát je třeba, než se lámání dokončí. Nakonec se uzavře slovy daruj nám pokoj.

Přijímání

84. Kněz se tichou modlitbou připravuje, aby Kristovo tělo a krev přijal s užitkem. I věřící se připravují a mlčky se modlí.

Potom kněz věřícím ukazuje nad paténou nebo nad kalichem eucharistický chléb a zve je ke Kristově hostině. Současně vzbuzuje s věřícími úkon pokory předepsanými slovy evangelia.

85. Je velice vhodné, aby věřící přijímali tělo Páně z hostií proměněných v téže mši, jak je to povinen dělat i sám kněz, a v určitých případech (srov. č. 283) aby přijímali též z kalicha – tím i skrze tato znamení lépe vynikne, že přijímání je účast na právě konané oběti.⁷³

86. Když kněz přijímá svátost, začíná zpěv k přijímání. Jeho posláním je vyjádřit jednotou hlasů duchovní jednotu přijímajících, ukázat radost srdce a zdůraznit, že průvod těch, kdo jdou přijímat eucharistii, má charakter »společenství«. Zpěv pokračuje během přijímání věřících.⁷⁴ Zpívá-li se po přijímání hymnus po přijímání, je třeba zpěv k přijímání včas ukončit.

Je třeba se postarat, aby také zpěváci mohli snadno přistoupit k přijímání.

87. Pro zpěv k přijímání se může použít buď antifony z Graduale Romanum, ať už se žalmem nebo samotné, nebo antifony se žalmem z Graduale simplex, anebo jiného vhodného zpěvu schváleného biskupskou konferencí. Zpívá jej buď samotná schola, nebo schola či zpěvák s lidem.

⁷³ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 31, 32: AAS 59 (1967), s. 558–559; S. Congr. de Disciplina Sacramentorum, instr. *Immensae caritatis*, 29. I. 1973, č. 2: AAS 65 (1973), s. 267–268.

⁷⁴ Srov. S. Congr. pro Sacramentis et Cultu Divino, instr. *Inaestimabile donum*, 3. IV. 1980, č. 17: AAS 72 (1980), s. 338.

Nezpívá-li se, mohou recitovat antifonu z misálu buď všichni věřící, nebo někteří z nich, nebo lektor, anebo sám kněz po svém přijímání, dříve než jde podávat věřícím.

88. Když podávání skončí, kněz i věřící se mohou chvíli potichu modlit. Celé shromáždění může též zpívat žalm či jiný chvalozpěv nebo hymnus.

89. Tuto modlitbu Božího lidu i celý obřad přijímání završuje modlitba po přijímání. Říká ji kněz a prosí v ní za užitek ze slaveného tajemství.

Ve mši se říká jen jedna modlitba po přijímání, která se uzavírá kratším zakončením:
obrací-li se k Otci: Skrze Krista, našeho Pána;

obrací-li se k Otci, ale ke konci je v ní zmínka o Synu: Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků;

obrací-li se k Synu: Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.

Lid aklamací Amen přijímá modlitbu za svou.

D) Závěrečné obřady

90. Do závěrečných obřadů patří:

a) Krátká oznámení, je-li to potřeba.

b) Pozdravení a požehnání kněze, které je o některých dnech a při některých příležitostech obohaceno a vyjádřeno modlitbou nad lidem nebo jiným slavnostnějším textem.

c) Propuštění lidu jáhnem nebo knězem, aby se každý vrátil ke svému dobrému dílu, chválil Boha a dobrořečil mu.

d) Políbení oltáře knězem a jáhnem a potom hluboká úklona kněze, jáhna a ostatních přísluhujících před oltářem.

III. kapitola

Povinnosti a služby při mši

91. Eucharistické slavení je činnost Krista a církve, svatého lidu, sjednoceného a uspořádaného pod vedením biskupa. Proto tato činnost přísluší celému tělu církve, je projevem celého těla a na celé tělo působí; jednotlivých údů se však týká různým způsobem podle různého stupně svcení, úkolů a činné účasti.⁷⁵ Křesťanský lid tak jako »vyvolený rod, královské kněžstvo, svatý národ, lid patřící Bohu jako vlastnictví« projevuje svoji sounáležitost a hierarchické uspořádání.⁷⁶ Všichni tedy, vysvěcení služebníci i věřící laici, ať při plnění svého úkolu nebo své povinnosti konají jenom to, ale i všechno to, co jim přísluší.⁷⁷

⁷⁵ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26.

⁷⁶ Srov. tamtéž, č. 14.

⁷⁷ Srov. tamtéž, č. 28.

I. POVINNOSTI PLYNOUCÍ ZE SVĚCENÍ

92. Každé právoplatné slavení eucharistie řídí biskup, ať už osobně, anebo prostřednictvím kněží, svých pomocníků.⁷⁸

Když je biskup přítomen mši, kde se shromáždil lid, je velmi vhodné, aby eucharistii slavil on sám a připojil k sobě při této posvátné činnosti kněze jako koncelebranty. Neděje se to proto, aby byl obřad z vnějšího hlediska slavnostnější, ale aby se ukázalo v živějším světle tajemství církve, která je »svátostí jednoty«.⁷⁹

Jestliže však biskup eucharistii neslaví, ale určí k tomu někoho jiného, pak je vhodné, aby si na albu vzal pektorál, štólu a pluvíál, sám předsedal bohoslužbě slova a na konci mše udělil požehnání.⁸⁰

93. Také kněz — protože má v církvi díky svěcení posvátnou moc přinášet oběť v osobě Kristově⁸¹ — předsedá zde a nyní shromážděnému věřícímu lidu, řídí jeho modlitby, zvěstuje mu poselství spásy, sdružuje kolem sebe lid k přinášení oběti Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém, svým bratřím dává chléb věčného života a má na něm spolu s nimi účast. Když tedy slaví eucharistii, má sloužit Bohu a lidu důstojně a pokorně. Celým svým jednáním a pronášením svatých slov má u věřících vzbuzovat vědomí živé přítomnosti Kristovy.

94. Po knězi patří na základě přijatého svěcení hned prvé místo mezi těmi, kdo konají službu při slavení eucharistie, jáhnovi. Posvátný stav jáhenství byl totiž v církvi už od dob apoštolů ve velké úctě.⁸² Jáhen má ve mši sobě vlastní části: zvěstuje evangelium, někdy i káže Boží slovo, v přímlovách pronáší úmysly, přísluhuje knězi, připravuje oltář a slouží při slavení oběti, podává věřícím eucharistii, zvláště pod způsobou vína, a někdy dává lidu pokyny týkající se gest a držení těla.

II. ÚKOLY BOŽÍHO LIDU

95. Při slavení mše vytvářejí věřící svatý lid, vyvolený národ, královské kněžstvo, aby Bohu vzdávali díky, aby obětovali neposkrvněnou oběť nejenom rukama kněze, nýbrž spolu s ním, a aby se učili obětovat i sami sebe.⁸³ Ať se to snaží dávat najevo hluboce zbožným cítěním a bratrskou láskou k těm, kteří se společně s nimi účastní bohoslužby.

⁷⁸ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Věřoucná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 26, 28; Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 42.

⁷⁹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26.

⁸⁰ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 175–186.

⁸¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Věřoucná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 28; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

⁸² Srov. Pavel VI., apoštolský list *Sacrum diaconatus Ordinem*, 18. VI. 1967: AAS 59 (1967), s. 697–704; Pontificale Romanum, *De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, editio typica altera, 1989, č. 173.

⁸³ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* č. 48; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), s. 548–549.

Ať se proto vystříhají jakéhokoli druhu individualismu a nejednotnosti, ať mají stále na paměti, že mají jediného Otce v nebi, a že všichni jsou si proto bratry.

96. Jedno tělo ať vytvářejí jednak tím, že naslouchají Božímu slovu, jednak účastí na modlitbách a zpěvu, obzvláště pak společným přinášením oběti a společnou účastí na stole Páně. Tato jednota se krásně projevuje, když věřící společně zachovávají stejná gesta a držení těla.

97. Ať také věřící neodmítají posloužit s radostí Božímu lidu, kdykoli jsou požádáni, aby zastali při slavení mše nějakou zvláštní službu nebo úkol.

III. ZVLÁŠTNÍ SLUŽBY

Služba ustanoveného akolyty a ustanoveného lektora

98. Akolyta je ustanoven k službě u oltáře a k pomoci knězi a jáhnovi. Zvláště má přichystat oltář a posvátné nádoby, a je-li to nutné, podávat věřícím eucharistii, jejímž je mimořádným přísluhovatelem.⁸⁴

Při službě u oltáře má akolyta sobě vlastní části (srov. č. 187–193) a ty má také sám konat.

99. Lektor je ustanoven k přednesu čtení z Písma svatého, kromě evangelia. Může také pronášet úmysly v přímlovách, a není-li přítomen žalmista, může přednášet i žalm mezi čteními.

Při slavení eucharistie má lektor sobě vlastní úkol (srov. č. 194–198) a má ho sám vykonávat.

Ostatní úkoly

100. Není-li přítomen ustanovený akolyta, mohou být určeni k službě u oltáře a k pomoci knězi a jáhnovi přísluhující laici, kteří: nesou kříž, svíce, kaditelnici, chléb, víno, vodu; mohou být také pověřeni k podávání svatého přijímání jako mimořádní přísluhovatelé.⁸⁵

101. Není-li přítomen ustanovený lektor, ať se určí k přednesu čtení z Písma svatého jiní laici, skutečně způsobilí a pečlivě připravení k plnění tohoto úkolu, aby věřící z poslechu posvátných čtení pojali k Písmu svatému ve svém srdci srdečné a živé zalíbení.⁸⁶

102. Žalmista přednáší žalm nebo jiné biblické kantikum mezi čteními. Aby svůj úkol mohl řádně zastat, je třeba, aby uměl zpívat žalmy i správně vyslovovat a předčítat.

⁸⁴ Srov. *Kodex kanonického práva*, kán. 910 § 2; *Instructio interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem Ecclesiae de mysterio*, 15. VIII. 1997, čl. 8: AAS 89 (1997), s. 871.

⁸⁵ Srov. *Congr. de Disciplina Sacramentorum*, instr. *Immensae caritatis*, 29. I. 1973, č. 1: AAS 65 (1973), s. 265–266; *Kodex kanonického práva*, kán. 230 § 3.

⁸⁶ II. vatikánský ekumenický sněm, *Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium*, č. 24.

103. Mezi věřícími vykonává svůj liturgický úkol schola cantorum nebo sbor. Pečují o správné provedení různých druhů zpěvu těch textů, které jim přísluší, a podporují činnou účast věřících na společném zpěvu.⁸⁷ To, co je řečeno o schole cantorum, platí přiměřeně i pro hudebníky, zvláště pak pro varhaníka.

104. Je dobré mít zpěváka anebo sbormistra, aby řídil zpěv lidu a byl mu oporou. Kde není schola, přísluší zpěvákovi vést různé zpěvy, s patřičnou účastí lidu.⁸⁸

105. Liturgický úkol konají také:

a) Kostelník, který pečlivě připravuje liturgické knihy, paramenta a všechno ostatní, čeho je třeba k slavení mše.

b) Komentátor, který věřícím podle vhodnosti krátce vysvětluje obřady a dává jim pokyny; uvádí je tak do slavení bohoslužby, aby ji lépe porozuměli. Je třeba, aby výklad komentátora byl předem připraven a byl střízlivý a jasný. Při plnění svého úkolu stojí komentátor na vhodném místě před věřícími, ne však na ambonu.

c) Ti, kdo konají v kostele sbírku.

d) Uvaděči, kteří v některých zemích přijímají věřící u chrámových dveří, uvádějí je na místa a řídí průvody.

106. Je prospěšné, aby alespoň v katedrálách a ve větších kostelích byl určen schopný přísluhující nebo ceremonář, který má pečovat o řádné provádění posvátných činností, aby vysvěcení služebníci i věřící laici spojovali jejich vykonání s krásou, řádem a zbožností.

107. Liturgické úkoly, které nejsou vlastní knězi nebo jáhnovi a o nichž se mluví v č. 100–106, může farář nebo rektor kostela⁸⁹ svěřit liturgickým žehnáním nebo dočasným pověřením také vhodným laikům. Pokud jde o úkol sloužit knězi u oltáře, je třeba zachovávat normy, které dal pro svou diecézi biskup.

IV. ROZDĚLENÍ ÚKOLŮ A PŘÍPRAVA SLAVENÍ

108. Předsednický úkol musí konat ve všech jeho částech jeden a týž kněz, s výjimkou toho, co platí o mši, které je přítomen biskup (srov. č. 92).

109. Je-li více těch, kteří mohou zastávat tutéž službu, nic nebrání tomu, aby si mezi sebou rozdělili a vykonávali různé části téže služby nebo povinnosti. Např. jeden jáhen může přednášet zpívané části, jiný přísluhovat u oltáře; je-li více čtení, je dobré rozdělit je mezi více lektorů, apod. Vůbec se ovšem nehodí, aby si jeden prvek slavení rozdělilo více lidí: např. aby se dva střídali v předčítání jednoho čtení, s výjimkou pašijí.

110. Je-li při mši s účastí lidu přítomen pouze jeden přísluhující, ať vykonává různé úkoly sám.

⁸⁷ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 19: AAS 59 (1967), s. 306.

⁸⁸ Srov. tamtéž, č. 21: AAS 59 (1967), s. 306–307.

⁸⁹ Srov. Pont. Cons. de Legum textibus interpretandis, responsio ad propositum dubium circa can. 230 § 2: AAS 86 (1994), s. 541.

111. Na praktické přípravě každé bohoslužby se mají svorně a pečlivě podílet podle misálu a jiných liturgických knih všichni, kterých se to týká z hlediska obřadů, z hlediska pastoračního nebo hudebního. Přípravu vede rektor kostela a mají být slyšeni i věřící ve věcech, které se jich přímo týkají. Knězi, který bohoslužbě předsedá, zůstává ovšem vždy právo rozhodovat o tom, co přísluší jemu.⁹⁰

IV. kapitola

Různé způsoby slavení mše

112. Pro svůj význam má mít zajisté v místní církvi první místo mše, které předsedá biskup obklopený svým kněžstvem, jáhny a přísluhujícími laiky⁹¹ a které se plně a činně účastní svatý Boží lid. Tady se totiž obzvláště projevuje církev.

Při mši, kterou slaví biskup nebo které předsedá, aniž slaví eucharistii, se zachovávají normy uvedené v knize *Caeremoniale Episcoporum*.⁹²

113. Velký význam má i mše slavená nějakým společenstvím, zvláště farním, poněvadž představuje všeobecnou církev v určité době a na určitém místě, především při společné nedělní bohoslužbě.⁹³

114. Pokud jde o mše, které slaví některá společenství, zvláštní místo má mše konventní, protože je součástí denního officia, a dále mše řečená »komunitní«. I když se tyto mše neliší od ostatních nějakým zvláštním způsobem slavení, je velice vhodné, aby se slavily se zpěvem, zvláště za plné účasti všech členů společenství, ať řeholníků, nebo kanovníků. Při takové mši má každý vykonávat úkol, který mu přísluší podle přijatého svěcení nebo přijaté služby. Proto všichni přítomní kněží, kteří z pastoračních důvodů nemusejí slavit mši svatou jednotlivě pro věřící, mají při ní, pokud je to možné, koncebrovat. A kněží patřící k takovému společenství mohou konventní nebo »komunitní« mši koncebrovat i v případě, že mají povinnost z pastoračních důvodů slavit téhož dne jednotlivě mši svatou pro věřící.⁹⁴ Je totiž vhodnější, aby kněží přítomní při slavení eucharistie obvykle konali úkol odpovídající jejich svěcení, a účastnili se tedy jako koncebranti, oblečení v posvátná roucha. Jinak oblékají vlastní chórový oděv nebo superpelici na talár.

⁹⁰ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 22.

⁹¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41.

⁹² Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 119–186.

⁹³ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 42; Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 28; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 26: AAS 59 (1967), s. 555.

⁹⁴ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), s. 565.

I. MŠE S ÚČASTÍ LIDU

115. Pod pojmem mše s účastí lidu se rozumí mše slavená za účasti věřících. Je dobré, aby se slavila, pokud je to možné, se zpěvem a s dostatečným počtem přísluhujících, zvláště o nedělích a zasvěcených svátcích.⁹⁵ Může se však slavit i bez zpěvu a s jedním přísluhujícím.

116. Při každé mši, je-li přítomen jáhen, ať plní svůj úkol. Celebujícímu knězi má obvykle přísluhovat akolyta, lektor a zpěvák. Obřad, který se popisuje dále, předpokládá i větší počet přísluhujících.

Co je třeba připravit

117. Oltář se pokryje alespoň jedním bílým plátnem. Na oltář nebo vedle oltáře se při každém slavení postaví alespoň dva svícny s rozžatými svícemi, ale může se užívat i čtyř nebo šesti svícňů, zejména při mši v neděli nebo zasvěcený svátek. Jestliže slaví mši diecézní biskup, užívá se sedmi svícňů. Dále má být na oltáři nebo blízko něho kříž s podobou ukřižovaného Krista. Svícny a kříž s podobou ukřižovaného Krista se mohou přinést při vstupním průvodu. Na oltář se může položit evangeliář odlišný od knihy s ostatními čteními, pokud se ovšem také nenese při vstupním průvodu.

118. Také se připraví:

a) u sedadla pro kněze: misál a případně kniha se zpěvy;

b) na ambonu: lekcionář;

c) na abaku: kalich, korporál, purifikatorium a podle potřeby pala; paténa, a je-li jich třeba, také ciboria; chléb pro přijímání předsedajícího kněze, jáhna, přísluhujících a lidu; konvičky s vínem a vodou, pokud to všechno věřící nepřinášejí v průvodu k přípravě darů; nádoba s vodou k posvěcení, pokud se koná obřad pokropení lidu; tácek užívaný při přijímání věřících; a věci nutné k umývání rukou.

Kalich je chvályhodné přikrýt vélem, které může být v barvě dne nebo bílé.

119. V sakristii se připraví posvátná roucha (srov. 337–341) pro kněze, jáhna a ostatní přísluhující podle toho, jakým způsobem bude mše slavena:

a) pro kněze: alba, štóla a kazule neboli ornát;

b) pro jáhna: alba, štóla a dalmatika (není-li však dalmatika k dispozici, nebo při menší slavnosti, nemusí se užívat);

c) pro ostatní přísluhující: alby nebo jiná právoplatně schválená roucha.⁹⁶

Všichni, kdo oblékají albu, použijí cingula a humerálu, ledaže to střih alby nevyžaduje.

⁹⁵ Srov. tamtéž, č. 26: AAS 59 (1967), s. 555; instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 16, 27: AAS 59 (1967), s. 305, 308.

⁹⁶ Srov. Instr. *interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem Ecclesiae de mysterio*, 15. VIII. 1997, čl. 6: AAS 89 (1997), s. 869.

Koná-li se na začátku průvod, připraví se také evangeliář; o nedělích a svátcích kaditelnice a loďka s kadidlem, pokud se užívá kadidlo; kříž, který má být nesen v průvodu, a svícny s rozžatými svíci.

A) Mše bez jáhna

Úvodní obřady

120. Když se lid shromáždí, kněz a přísluhující oblečení v posvátná roucha přistupují k oltáři v tomto pořadí:

- a) přísluhující s kouřící kaditelnicí, pokud se užívá kadidla;
- b) přísluhující nesoucí rozžaté svíce a mezi nimi akolyta nebo jiný přísluhující s křížem;
- c) akolyté a ostatní přísluhující;
- d) lektor, který může nést poněkud pozdvižený evangeliář, nikoli však lekcionář;
- e) kněz, který bude slavit tuto mši.

Používá-li se kadidla, dříve než průvod vyjde, kněz nasype kadidlo do kaditelnice a požehná znamením kříže; nic přitom neříká.

121. Zatímco se průvod ubírá k oltáři, zpívá se vstupní zpěv (srov. č. 47–48).

122. Když přijdou k oltáři, kněz a přísluhující udělají hlubokou úklonu.

Byl-li v průvodu nesen kříž s podobou ukřižovaného Krista, může se postavit vedle oltáře, aby posloužil jako oltářní kříž – ten však má být pouze jeden; jinak se odloží na důstojné místo. Svícny se umístí na oltář nebo vedle oltáře. Evangeliář je chvályhodné položit na oltář.

123. Kněz přistoupí k oltáři a uctí jej políbením. Potom kněz může okouřit kříž a oltář a přitom oltář obchází.

124. Po skončení tohoto obřadu jde k sedadlu. Po dokončení vstupního zpěvu, zatímco všichni stojí, znamenají se kněz i věřící znamením kříže. Kněz přitom říká: Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého. Lid odpoví: Amen.

Potom kněz obrácen k lidu rozpíná ruce a zdraví lid některým ze stanovených pozdravů. Kněz nebo někdo z přísluhujících může také stručně uvést věřící do mše toho dne.

125. Následuje úkon kajícího. Potom se zpívá nebo říká Kyrie, podle rubrik (srov. č. 52).

126. Při bohoslužbách, při kterých je to předepsáno, se zpívá nebo říká Sláva na výsostech Bohu (srov. č. 53).

127. Potom kněz vyzve lid k modlitbě – se sepjatýma rukama říká: Modleme se. Všichni společně s knězem se chvíli mlčky modlí. Potom kněz s rozpjatýma rukama říká vstupní modlitbu a po jejím ukončení lid zvolá: Amen.

Bohoslužba slova

128. Když skončí vstupní modlitba, všichni se posadí. Kněz může krátce uvést věřící do bohoslužby slova. Lektor jde k ambonu a z lektionáře, který už tam byl položen přede mší, předčítá první čtení; všichni čtení naslouchají. Na konci lektor pronáší aklamaci: Slyšeli jsme slovo Boží, a všichni odpovídají: Bohu díky.

Podle vhodnosti může následovat krátká chvíle mlčení, aby všichni mohli rozjímat o tom, co slyšeli.

129. Potom žalmista nebo sám lektor pronáší verše žalmu a lid obvykle vkládá odpověď.

130. Je-li před evangeliem ještě druhé čtení, lektor je předčítá z ambonu, zatímco všichni naslouchají a nakonec odpovídají na aklamaci stejně, jak je uvedeno výše (srov. č. 128). Potom se může, podle vhodnosti, zachovat chvíle mlčení.

131. Pak všichni vstanou a zpívá se Aleluja nebo jiný zpěv, jak to vyžaduje liturgická doba (srov. č. 62–64).

132. Zatímco se zpívá Aleluja nebo jiný zpěv, kněz vkládá a požehná kadidlo, pokud se ho užívá. Potom s rukama sepjatýma a hluboce skloněn před oltářem potichu říká: Očisť mi srdce i ústa.

133. Potom vezme evangeliář, je-li na oltáři, a za přísluhujícími laiky, kteří mohou nést kaditelnici a svíce, jde k ambonu. Evangeliář nese poněkud pozdvižený. Všichni přítomní se obrátí k ambonu a projeví tak zvláštní úctu Kristovu evangeliu.

134. Na ambonu kněz otevře knihu a se sepjatýma rukama řekne: Pán s vámi — lid odpoví: I s tebou — a potom: Slova svatého evangelia, a přitom znamená křížem knihu a pak sebe na čele, ústech a prsou; spolu s ním se znamenají křížem i všichni ostatní. Lid zvolá: Sláva tobě, Pane. Kněz, používá-li se kadidla, knihu okouří (srov. č. 276–277). Potom čte evangelium a na konci pronáší aklamaci: Slyšeli jsme slovo Boží, a všichni odpovídají: Chvála tobě, Kriste. Kněz knihu políbí a řekne potichu: Radostná Boží zvěst.

135. Není-li přítomen lektor, čte všechna čtení i žalm sám kněz na ambonu. Tam také vkládá a požehná kadidlo, užívá-li se ho, a hluboce skloněn říká: Očisť mi srdce i ústa.

136. Kněz pronáší homilii stoje u sedadla nebo na samotném ambonu nebo případně z jiného vhodného místa; po jejím skončení se může zachovat chvíle mlčení.

137. Vyznání víry zpívá nebo říká kněz společně s lidem (srov. č. 68); všichni přitom stojí. Při slovech Skrze Ducha Svatého ... stal se člověkem se všichni hluboce skloní; o slavnosti Zvěstování a Narození Páně pokleknou.

138. Po vyznání víry kněz stojí u sedadla a se sepjatýma rukama krátce vyzve věřící k modlitbě přímlov. Potom zpěvák nebo lektor nebo někdo jiný z ambonu nebo z jiného vhodného místa obrácen k lidu pronáší jednotlivé úmysly; lid odpovídá prosbou, jak mu přísluší. Nakonec kněz s rozpjatýma rukama uzavře prosbu modlitbou.

Slavení eucharistie

139. Po skončení přímlov se všichni posadí a začíná zpěv k přípravě darů (srov. č. 74).

Akolyta nebo jiný přísluhující laik klade na oltář korporál, purifikatorium, kalich, palu a misál.

140. Je vhodné, aby se spoluúčast věřících projevila přinášením chleba a vína k slavení eucharistie nebo i jiných darů ve prospěch kostela a chudých.

Dary věřících přijímá kněz za pomoci akolyty nebo jiného přísluhujícího. Chléb a víno k eucharistii se přinesou k celebrantovi a ten je klade na oltář; ostatní dary se položí na jiné vhodné místo (srov. č. 73).

141. Kněz u oltáře vezme patěnu s chlebem, drží ji oběma rukama poněkud pozdviženou nad oltářem a potichu říká: Požehnaný jsi, Hospodine. Potom patěnu s chlebem položí na korporál.

142. Potom stojí kněz u strany oltáře a přitom nalévá do kalicha víno a trochu vody a potichu říká: Jako se tato voda spojuje. Vráť se ke středu oltáře, drží kalich oběma rukama poněkud pozdvižený a potichu říká: Požehnaný jsi, Hospodine. Potom kalich položí na korporál, a pokud to uzná za potřebné, přikryje ho palou.

Jestliže se však zpěv k přípravě darů nezpívá ani nehrají varhany, může kněz při přípravě chleba a vína pronášet příslušný text požehnání nahlas a lid připojuje aklamaci: Požehnaný jsi, Bože, navěky.

143. Když postavil kalich na oltář, kněz hluboce skloněn potichu říká: S duší pokornou.

144. Potom, používá-li se kadidla, vloží ho do kaditelnice, mlčky ho požehná a okouří dary, kříž a oltář. Přísluhující se postaví u strany oltáře, okouří kněze a potom lid.

145. Po modlitbě S duší pokornou nebo po okouřování stojí kněz u strany oltáře, přísluhující mu lije vodu na ruce. Kněz si je umývá a potichu říká: Smyj ze mě, Bože.

146. Potom se vrátí ke středu oltáře; obrácen k lidu rozepne a sepne ruce a přitom vybídne lid k modlitbě: Modlete se, bratři. Lid vstane a odpoví: Ať ji přijme. Potom kněz s rozpjatýma rukama pronáší modlitbu nad dary. Na konci lid zvolá: Amen.

147. Pak kněz začne eucharistickou modlitbu. Podle rubrik (srov. č. 365) vybere jednu z těch, které jsou v Římském misálu nebo schválené Apoštolským stolcem. Eucharistická modlitba svou povahou vyžaduje, aby ji z moci svěcení pronášel jen sám kněz. Lid se však ke knězi přidává s vírou a mlčky a také vstupy, které jsou určeny v průběhu eucharistické modlitby: jsou to odpovědi v dialogu preface, Svatý, aklamace po proměňování a aklamace Amen po závěrečné doxologii a také další aklamace schválené biskupskou konferencí a potvrzené Svatým stolcem.

Je velmi vhodné, aby ty části eucharistické modlitby, které jsou opatřeny notami, kněz zpíval.

148. Na začátku eucharistické modlitby kněz rozepne ruce a zpívá nebo říká: Pán s vámi, a lid odpovídá: I s tebou. Při slovech Vzhůru srdce pozvedá ruce. Lid odpovídá: Máme je u Pána. Kněz s rozpjatýma rukama dodává: Vzdávejme díky Bohu, našemu Otci, a lid odpovídá: Je to důstojné a spravedlivé. Potom kněz s rozpjatýma rukama pokračuje v prefaci; po jejím skončení sepne ruce a spolu se všemi přítomnými zpívá nebo hlasitě říká: Svatý (srov. č. 79b).

149. Kněz pokračuje v eucharistické modlitbě podle rubrik, jak jsou uvedeny v jednotlivých eucharistických modlitbách.

Je-li celebrant biskup, v eucharistických modlitbách po slovech naším papežem N říká: se mnou, tvým služebníkem, nebo po slovech našeho papeže N říká: na mne, svého služebníka. Slaví-li však biskup mši mimo svou diecézi, po slovech naším papežem N přidává: s mým bratrem N, biskupem této diecéze, a se mnou, tvým služebníkem, nebo po slovech našeho papeže N přidává: na mého bratra N, biskupa této diecéze, a na mne, svého služebníka.

Jméno diecézního biskupa nebo toho, kdo je mu podle práva postaven naroveň, se vkládá takto: v jednotě s tvým služebníkem, naším papežem N, naším biskupem (nebo vikářem, prelátem, prefektem, opatem) N.

V eucharistické modlitbě se mohou uvádět také jména biskupa nástupce a pomocných biskupů, ne však jiných biskupů, kteří jsou snad přítomní. Má-li se jich jmenovat více, uvádějí se společně beze jména: s naším biskupem N a jeho pomocnými biskupy.

V každé jednotlivé eucharistické modlitbě se mají tyto formulace upravit s ohledem na gramatické normy.

150. Krátce před proměňováním může přísluhující upozornit věřící zazvoněním. Rovněž může zazvonit, způsobem v místě obvyklým, při každé ostenzi.

Užívá-li se kadidla, přísluhující okuřuje hostii a kalich, když jsou po proměňování ukazovány lidu.

151. Po proměňování, když kněz řekne: Tajemství víry, lid pokračuje aklamací a použije jeden z předepsaných textů.

Na konci eucharistické modlitby vezme kněz patěnu s hostií a kalich, pozdvihne je a sám pronáší doxologii: Skrze něho. Lid na konci zvolá: Amen. Potom kněz postaví patěnu a kalich na korporál.

152. Po skončení eucharistické modlitby kněz s rukama sepjatýma říká výzvu před modlitbou Páně a potom se ji s rozpjatýma rukama modlí spolu s lidem.

153. Po modlitbě Páně kněz s rozpjatýma rukama říká sám embolismus Vysvobod' nás; po jeho ukončení lid zvolá: Neboť tvé je království.

154. Potom kněz s rozpjatýma rukama hlasitě říká modlitbu Pane Ježíši Kriste, tys řekl. Po ní rozepne a sepne ruce a obrácen k lidu přitom zvěstuje pokoj slovy: Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi. Lid odpoví: I s tebou. Potom, uzná-li to za vhodné, kněz dodá: Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje.

Kněz může dát pozdravení pokoje přísluhujícím, vždycky však zůstává v presbytáři, aby nenarušoval slavení mše; stejně tak, chce-li z rozumného důvodu dát pozdravení pokoje několika málo věřícím. Všichni si způsobem stanoveným biskupskou konferencí projevují navzájem lásku, společenství a pokoj. Při pozdravení pokoje se může říci: Pokoj s tebou, a odpovídá se: Amen.

155. Potom kněz vezme hostii, láme ji nad paténou, úlomek z ní vpustí do kalicha a potichu říká: Svátost Kristova těla. Přitom sbor a lid zpívají nebo říkají: Beránku Boží (srov. č. 83).

156. Potom kněz se sepjatýma rukama potichu říká modlitbu k přijímání: Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého nebo Pro tvou lásku tě prosím.

157. Po této modlitbě kněz poklekne, vezme hostii, která byla proměněna při téže mši, drží ji poněkud pozdviženou nad paténou nebo nad kalichem a říká obrácen k lidu: Hle, Beránek Boží, a spolu s lidem přidá: Pane, nezasloužím si.

158. Potom obrácen k oltáři kněz řekne potichu: Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému, a uctivě přijme tělo Kristovo. Potom vezme kalich, potichu řekne: Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému, a uctivě přijme krev Kristovu.

159. Když kněz přijímá svátost, začíná zpěv k přijímání (srov. č. 86).

160. Potom kněz vezme paténu nebo ciborium a přistoupí k přijímajícím, kteří přicházejí obvykle průvodem.

Není dovoleno, aby si věřící brali proměněný chléb a posvátný kalich sami, tím méně aby si je podávali mezi sebou z ruky do ruky. Věřící přijímají vkleče nebo vstoje, podle toho, jak to stanovila biskupská konference; přijímají-li vstoje, doporučuje se, aby před přijetím svátosti projevíli úctu způsobem, který stanoví tytéž normy.

161. Podává-li se pouze pod způsobou chleba, kněz ukáže každému zvlášť poněkud pozdviženou hostii a říká: Tělo Kristovo. Přijímající odpoví: Amen, a přijme svátost do úst nebo, kde je to dovoleno, na ruku, podle vlastního rozhodnutí. Když přijímající dostane svatou hostii, hned ji celou sní.

Při přijímání pod obojí způsobou se zachová obřad popsany na příslušném místě (srov. č. 284–287).

162. Při podávání svatého přijímání mohou knězi pomáhat jiní přítomní kněží. Nejsou-li k dispozici a počet přijímajících je příliš velký, může si kněz přizvat na pomoc mimořádné přísluhovatele, tj. řádně ustanoveného akolytu nebo i jiné věřící, kteří k tomu byli řádně pověřeni.⁹⁷ V případě nutnosti může kněz vhodné věřící pověřit jednorázově.⁹⁸

Tito přísluhující nepřistupují k oltáři dříve, než kněz přijme, a nádobu se způsoby Nejsvětější eucharistie určenými pro podávání věřícím dostávají vždycky z ruky celebrujícího kněze.

163. Když podávání svatého přijímání skončí, zbude-li proměněné víno, vypije ho sám kněz hned všechno u oltáře; pokud však zbudou proměněné hostie, buď je přijme u oltáře, nebo je odnese na místo určené k uchovávání eucharistie.

Po návratu k oltáři kněz posbírá částčky, pokud se vyskytnou, a potom, stojí u oltáře nebo u abaku, očistí paténu nebo ciborium nad kalichem. Potom čistí kalich a říká přitom potichu: Přijetí svátosti tvého těla a krve, a vytře jej purifikatoriem. Očištěné nádoby, pokud se čistily u oltáře, odnáší přísluhující na abak. Nádoby k očištění, zvláště když je jich více, se mohou ponechat na korporálu vhodně přikryté na oltáři nebo na abaku a mohou se vyčistit hned po mši, když je propuštěn lid.

⁹⁷ Srov. Congr. pro Sacramentis et Cultu Divino, instr. *Inaestimabile donum*, 3. IV. 1980, č. 10: AAS 72 (1980), s. 336; Instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem *Ecclesiae de mysterio*, 15. VIII. 1997, čl. 8: AAS 89 (1997), s. 871.

⁹⁸ Srov. níže Pověření k výpomoci při podávání svatého přijímání, s. 473.

164. Kněz se pak může odebrat k sedadlu. Všichni mohou nějakou chvíli setrvat v posvátném mlčení nebo zpívat žalm či jiný chvalozpěv nebo hymnus (srov. č. 88).

165. Potom kněz vstaje obrácen k lidu u sedadla nebo u oltáře se sepjatýma rukama říká: Modleme se, a s rozpjatýma rukama říká modlitbu po přijímání. Před touto modlitbou se může zachovat krátká chvíle mlčení, jestliže nebyla už po přijímání. Na konci modlitby lid zvolá: Amen.

Závěrečné obřady

166. Po modlitbě po přijímání se mohou lidu, pokud je třeba, sdělit stručná oznámení.

167. Potom kněz s rozpjatýma rukama zdraví lid slovy: Pán s vámi, a lid mu odpovídá: I s tebou. Kněz znovu spíná ruce a hned pokládá levou ruku na prsa, pozdvihuje pravou a říká: Požehnej vás všemohoucí Bůh, dělá nad lidem znamení kříže a přitom říká: Otec i Syn i Duch Svatý. Všichni odpovídají: Amen.

V některých dnech a při některých příležitostech je podle rubrik toto požehnání rozšířené a vyjádřené modlitbou nad lidem nebo jinou slavnostnější formulí.

Biskup žehná příslušnou formulí a znamení kříže přitom nad lidem dělá třikrát.⁹⁹

168. Hned po požehnání kněz se sepjatýma rukama dodá: Jděte ve jménu Páně; a všichni odpoví: Bohu díky.

169. Potom kněz uctí oltář obvykle políbením, s přísluhujícími laiky se oltáři hluboce ukloní a spolu s nimi odchází.

170. Jestliže po mši následuje nějaký liturgický úkon, vynechávají se závěrečné obřady, tj. pozdrav, požehnání a propuštění.

B) Mše s jáhnem

171. Když je slavení eucharistie přítomen jáhen, oblečen v posvátná roucha ať vykonává svou službu. Jáhen:

- a) přísluhuje knězi a chodí po jeho boku;
- b) u oltáře přísluhuje jak u kalicha, tak u knihy;
- c) čte evangelium a na pokyn celebrujícího kněze může mít homilii (srov. č. 66);
- d) vhodnými pokyny řídí věřící lid a přednáší úmysly v přímlovách;
- e) pomáhá celebrujícímu knězi při podávání svatého přijímání a čistí a urovnává posvátné nádoby;
- f) když je to třeba, koná povinnosti ostatních přísluhujících, není-li nikdo z nich přítomen.

⁹⁹ *Caeremoniale Episcoporum*, č. 1118–1121.

Úvodní obřady

172. Jáhen nese poněkud pozdvižený evangeliář a jde k oltáři před knězem; jinak chodí po jeho boku.

173. Nese-li evangeliář, po příchodu k oltáři nedělá úklonu, přistoupí k němu, položí na něj evangeliář a zároveň s knězem uctí oltář políbením.

Pokud však evangeliář nenese, dělá před oltářem obvyklým způsobem spolu s knězem hlubokou úklonu a spolu s ním uctí oltář políbením.

Konečně, užívá-li se kadidla, přisluhuje knězi při vkládání kadidla a při okouřování kříže a oltáře.

174. Po okouření oltáře jde zároveň s knězem k sedadlu a tam se postaví po jeho boku, aby posloužil, když je to třeba.

Bohoslužba slova

175. Zatímco se zpívá Aleluja nebo jiný zpěv, přisluhuje jáhen knězi při vkládání kadidla, pokud se ho používá, a potom hluboce skloněn před knězem žádá o požehnání a tlumeným hlasem říká: Prosím o požehnání. Kněz mu žehná slovy: Ať ti Bůh očistí srdce. Jáhen se znamená znamením kříže a odpoví: Amen. Potom bere s úklonou oltáři evangeliář, který je na oltáři položen, a knihu poněkud pozdviženou nese k ambonu; před ním jdou turiferář s kouřící kaditelníci a přisluhující s rozžatými svícemi. Tam se sepjatýma rukama pozdraví lid slovy: Pán s vámi, a potom říká: Slova svatého evangelia, přitom znamená palcem knihu a pak sebe na čele, ústech a prsou, okouří knihu a čte evangelium. Po přečtení zvolá: Slyšeli jsme slovo Boží, a všichni odpovídají: Chvála tobě, Kriste. Potom knihu políbí, říká potichu: Radostná Boží zvěst, a vrací se ke knězi.

Přisluhuje-li jáhen biskupovi, donese knihu k políbení jemu, nebo ji políbí sám a potichu říká: Radostná Boží zvěst. Při slavnostnějších příležitostech, podle vhodnosti, uděluje biskup evangeliářem lidu požehnání.

Nakonec se evangeliář může odnést na abak nebo na jiné vhodné a důstojné místo.

176. Není-li přítomen jiný vhodný lektor, přednáší jáhen také ostatní čtení.

177. Po úvodní výzvě kněze přednáší jáhen, obvykle z ambonu, jednotlivé úmysly přímluv.

Slavení eucharistie

178. Po skončení přímluv, zatímco kněz zůstává u sedadla, jáhen za pomoci akolyty připravuje oltář; péče o posvátné nádoby je však vyhrazena jemu. Přisluhuje též knězi při přejímání darů, které přinášejí zástupci lidu. Potom podá knězi patěnu s chlebem k proměnění, nalévá víno a trochu vody do kalicha a přitom potichu říká: Jako se tato voda, a potom podá kalich knězi. Tuto přípravu kalicha může vykonat i u abaku. Užívá-li se kadidla, přisluhuje knězi při okouřování darů, kříže a oltáře; a potom buď on, nebo akolyta okouří kněze a lid.

179. Během eucharistické modlitby stojí jáhen poblíž kněze poněkud za ním, aby v případě potřeby posloužil u kalicha nebo u misálu.

Od epikléze až do ostenze kalicha jáhen obvykle stále klečí. Je-li přítomno více jáhnů, může jeden z nich před proměňováním vložit kadidlo do kaditelnice a při ostenzi hostii a kalich okuřovat.

180. Při závěrečné doxologii eucharistické modlitby stojí po boku kněze a drží pozdvížený kalich, zatímco kněz pozdvihne patěnu s hostií, dokud lid neřekne: Amen.

181. Když kněz řekl modlitbu před pozdravením pokoje a výzvu Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi a lid odpověděl: I s tebou, jáhen, je-li to vhodné, vyzve k vzájemnému pozdravení pokoje a se sepjatýma rukama a obrácen k lidu přitom říká: Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje. Sám toto pozdravení přijímá od kněze a může je dát ostatním přísluhujícím ve své blízkosti.

182. Po přijímání kněze přijímá jáhen pod obojí způsobou od kněze a potom knězi pomáhá při podávání lidu. Podává-li se pod obojí způsobou, dává přijímajícím kalich, a když podávání skončí, sám z něho hned u oltáře vypije s úctou všechnu zbývající krev Kristovu; je-li třeba, pomohou mu jiní jáhni a kněží.

183. Po skončení podávání se jáhen vrací s knězem k oltáři, posbírá částechy, pokud se vyskytnou, a potom odnáší kalich a ostatní posvátné nádoby na abak, kde je očistí a obvykle urovná. Kněz se mezitím odebere k sedadlu. Je však možné ponechat tyto nádoby vhodně zakryté na korporálu na abaku a vyčistit je hned po mši po propuštění lidu.

Závěrečné obřady

184. Po modlitbě po přijímání může jáhen, pokud je třeba, sdělit lidu stručná oznámení, nechce-li je radši sdělit kněz sám.

185. Jestliže se použije modlitba nad lidem nebo slavnostní požehnání, jáhen říká: Skloňte se před Bohem a přijměte požehnání. Když kněz udělí požehnání, jáhen, se sepjatýma rukama a obrácen k lidu, propouští lid: Jděte ve jménu Páně.

186. Potom spolu s knězem uctí oltář políbením, udělá hlubokou úklonu a odchází stejným způsobem, jako přišel.

C) Úkoly akolyty

187. Úkoly, které může konat akolyta, jsou různé; mnohé z nich je někdy třeba konat ve stejnou chvíli. Je proto dobré vhodně tyto úkoly rozdělit mezi několik akolytů. Je-li však přítomen pouze jeden akolyta, vykonává sám to, co je důležitější, a ostatní úkoly se rozdělí mezi více přísluhujících.

Úvodní obřady

188. Při příchodu k oltáři může nést kříž uprostřed dvou přísluhujících s rozžatými svícemi. Když přijde k oltáři, postaví kříž u oltáře, aby byl oltářním křížem, nebo ho uloží na důstojné místo. Potom zaujme své místo v presbytáři.

189. Během celé bohoslužby má akolyta přistupovat ke knězi nebo jáhnovi, kdykoli je třeba držet jim knihu anebo pomoci s něčím jiným potřebným. Je proto vhodné, aby, pokud je to možné, zaujal takové místo, odkud by mohl svou službu co nejlépe plnit, ať u sedadla, nebo u oltáře.

Slavení eucharistie

190. Není-li přítomen jáhen, po přímlovách, zatímco kněz zůstává u sedadla, položí akolyta na oltář korporál, purifikatorium, kalich, palu a misál. Potom, je-li třeba, pomáhá knězi při přejímání darů lidu, a když je to vhodné, přináší k oltáři chléb a víno a podává je knězi. Používá-li se kadidla, předává knězi kaditelnici a příslužuje mu při okušování darů, kříže a oltáře. Potom okouří kněze a lid.

191. Řádně ustanovený akolyta může, je-li to nutné, pomáhat knězi jako mimořádný přísluhovatel při podávání svatého přijímání.¹⁰⁰ Podává-li se pod obojí způsobou, dává akolyta, není-li přítomen jáhen, přijímajícím kalich nebo ho drží, podává-li se namáčením.

192. Po skončení podávání pomáhá řádně ustanovený akolyta knězi nebo jáhnovi očistit a urovnat posvátné nádoby. Pokud ovšem není přítomen jáhen, odnese řádně ustanovený akolyta posvátné nádoby na abak a tam je obvyklým způsobem vyčistí, utře a urovná.

193. Po skončení mše akolyta a ostatní přísluhující spolu s jáhnem a knězem odcházejí průvodem do sakristie, stejným způsobem a v pořadí, jak přišli.

D) Úkoly lektora

Úvodní obřady

194. Při příchodu k oltáři, není-li přítomen jáhen, může lektor, oblečen do schváleného roucha, nést poněkud pozdvižený evangeliář – tehdy jde před knězem, jinak s ostatními přísluhujícími.

195. Po příchodu k oltáři udělá spolu s ostatními hlubokou úklonu. Nese-li evangeliář, přistoupí k oltáři a evangeliář na něj položí. Potom spolu s ostatními přísluhujícími zaujme své místo v presbytáři.

Bohoslužba slova

196. Čte z ambonu čtení, která jsou před evangeliem; není-li přítomen žalmista, může přednášet také responsoriální žalm po prvním čtení.

¹⁰⁰ Srov. Pavel VI., apoštolský list *Ministeria quaedam*, 15. VIII. 1972: AAS 64 (1972), s. 532.

197. Není-li přítomen jáhen, může lektor po úvodní výzvě kněze pronášet z ambonu úmysly přímlov.

198. Nezpívá-li se vstupní zpěv nebo zpěv k přijímání a ani věřící neříkají společně antifony uvedené v misálu, může je ve vhodnou chvíli pronášet lektor (srov. č. 48, 87).

II. KONCELEBROVANÁ MŠE

199. Koncelebrace velmi vhodně projevuje jednotu kněžství a oběti a také celého Božího lidu a je samotným obřadem předepsána: při svěcení biskupa a kněží, při žehnání opata a při mši při svěcení olejů.

Pokud prospěch věřících nežádá něco jiného nebo nenabádá jinak, doporučuje se:

- a) při večerní mši na památku Večeře Páně;
- b) při mši na koncilech, při setkáních biskupů a na synodách;
- c) při konventní mši a při hlavní mši v kostelích a kaplích;
- d) při mši u příležitosti jakýchkoli setkání kněží jak světských, tak řeholních.¹⁰¹

Každý kněz však může slavit eucharistii jednotlivě, nikoli však v době, kdy je v témž kostele nebo kapli koncelebrace. Konat bohoslužbu jednotlivě však není dovoleno na Zelený čtvrtek při mši na památku Večeře Páně a při mši velikonoční vigilie.

200. Kněží na cestách ať jsou ochotně přijímáni ke koncelebrování eucharistie, lze-li prokázat, že jsou to kněží.

201. Kde je velký počet kněží, může se koncelebrace konat i vícekrát téhož dne, kde k tomu nabádá nezbytnost nebo pastorační prospěch; musí však časově následovat za sebou anebo na různých posvátných místech.¹⁰²

202. Biskup má podle práva řídit řád koncelebrace ve všech kostelích a kaplích své diecéze.

203. Zvláště je si třeba vážit koncelebrace, při níž kněží patřící do diecéze koncelebrují s vlastním biskupem: při stacionární mši, zejména o slavnostnějších dnech liturgického roku, při mši spojené se svěcením nového biskupa diecéze nebo jeho biskupa nástupce nebo pomocného biskupa, při mši při svěcení olejů, při večerní mši na památku Večeře Páně, při oslavách svatého zakladatele místní církve nebo patrona diecéze, při biskupových výročích, jakož i při synodě nebo pastorační vizitaci.

Z téhož důvodu se koncelebrace doporučuje, kdykoli se scházejí kněží s vlastním biskupem, ať už při duchovních cvičeních, anebo při jiných setkáních. V takových případech se ještě zřetelněji projevuje znamení jednoty kněžství a církve, které je vlastní každé koncelebraci.¹⁰³

¹⁰¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 57; *Kodex kanonického práva*, kán. 902.

¹⁰² Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), s. 566.

¹⁰³ Srov. tamtéž, s. 565.

204. Ze zvláštního důvodu — pro význam obřadu nebo při slavnostní příležitosti — je dána možnost slavit mši nebo koncelebrovat týž den víckrát, a to v těchto případech:

a) Když někdo slavil nebo koncelebroval ve čtvrtek Svatého týdne při mši při svěcení olejů, může slavit nebo koncelebrovat i večerní mši na památku Večeře Páně.

b) Když někdo slavil nebo koncelebroval mši velikonoční vigilie, může slavit nebo koncelebrovat druhou mši v den slavnosti Zmrtvýchvstání Páně.

c) O slavnosti Narození Páně mohou všichni kněží slavit nebo koncelebrovat tři mše, pokud se slaví v dobu k tomu určenou.

d) V den Vzpomínky na všechny věrné zemřelé mohou všichni kněží slavit nebo koncelebrovat tři mše, pokud je to v rozdílnou dobu a dodrží, co je stanoveno ohledně intence při druhé a třetí mši.¹⁰⁴

e) Když někdo koncelebruje na synodě a při pastorační vizitaci s biskupem nebo jeho zástupcem anebo při jakýchkoli kněžských setkáních, může slavit další mši pro věřící. Obdobně to platí, při zachování platných předpisů, i pro shromáždění řeholníků.

205. Při každém způsobu slavení je koncelebrovaná mše uspořádána podle společně zachovávaných norem (srov. č. 112–198); je však třeba zachovat nebo změnit, co je vyloženo dále.

206. Pokud mše už začala, nikdo ať nikdy nepřistupuje ke koncelebraci a není k ní ani připuštěn.

207. V presbytáři se připraví:

a) sedadla a texty pro koncelebrující kněze;

b) na abaku: dostatečně velký kalich nebo více kalichů.

208. Není-li přítomen jáhen, plní jemu vlastní úkoly někteří z koncelebrantů.

Nejsou-li přítomni ani ostatní příslušující, mohou se jim vlastní části svěřit jiným vhodným věřícím; jinak je vykonávají někteří z koncelebrantů.

209. Koncelebranti oblečou v sakristii nebo na jiném vhodném místě posvátná roucha, jako když slaví mši jednotlivě. V odůvodněných případech, např. pro větší počet koncelebrujících a nedostatek parament, nemusejí mít koncelebranti kazuli neboli ornát, postačí štóla na albě. Hlavní celebrant obléká kazuli vždycky.

Úvodní obřady

210. Když je vše řádně připraveno, koná se obvykle průvod kostelem k oltáři. Koncelebrující kněží jdou před hlavním celebrantem.

211. Když dojdou k oltáři, koncelebranti i hlavní celebrant udělají hlubokou úklonu, uctí oltář políbením a jdou k sedadlu, které jim bylo určeno. Hlavní celebrant, uzná-li to za vhodné, okouří kříž a oltář, a potom jde k sedadlu.

¹⁰⁴ Srov. Benedikt XV., apoštolská konstituce *Incruentum altaris sacrificium*, 10. VIII. 1915: AAS 7 (1915), s. 401–404.

Bohoslužba slova

212. Při bohoslužbě slova koncelebranti zůstávají na svých místech a sedají si a vstávají stejně jako hlavní celebrant.

Když začne Aleluja, všichni vstanou, kromě biskupa, který mlčky vkládá kadidlo a žehná jáhnovi nebo, není-li přítomen jáhen, koncelebrantovi, který bude číst evangelium. Předsedá-li koncelebraci kněz, koncelebrant, který má číst evangelium v nepřítomnosti jáhna, hlavního celebranta o požehnání nežádá ani ho nepřijímá.

213. Homilii má obvykle hlavní celebrant, nebo jeden z koncelebrantů.

Slavení eucharistie

214. Přípravu darů (srov. č. 139–146) vykonává hlavní celebrant, ostatní koncelebranti zůstávají na svých místech.

215. Když hlavní celebrant řekne modlitbu nad dary, koncelebranti přistoupí k oltáři a postaví se kolem oltáře tak, aby nepřekáželi konání obřadů, aby věřícím umožnili dobře sledovat posvátnou činnost a aby nepřekáželi ani jáhnovi, když má při své službě přistupovat k oltáři.

Jáhen ať koná svou službu poblíž oltáře, a když je třeba, poslouží u kalicha a misálu. Stojí však pokud možno poněkud vzadu za koncelebrujícími kněžími, kteří se postaví kolem hlavního celebranta.

Přednes eucharistické modlitby

216. Prefaci zpívá nebo říká hlavní celebrující kněz sám. Svatý zpívají nebo recitují všichni koncelebranti společně s lidem a scholou.

217. Po zpěvu Svatý pokračují koncelebrující kněží v eucharistické modlitbě způsobem, jak je popsáno dále. Gesta dělá hlavní celebrant sám, pokud není uvedeno jinak.

218. Části, které pronášejí všichni koncelebranti společně, zvláště pak slova proměňování, která mají povinnost pronášet všichni, je třeba při recitaci říkat tak, aby hlas hlavního celebranta bylo zřetelně slyšet. Proto je koncelebranti pronášejí tlumeným hlasem. Tak totiž lid snáze vnímá slova textu.

Ty části, které mají všichni koncelebranti pronášet společně a které jsou v misále opatřeny notami, je chvályhodné zpívat.

První eucharistická modlitba neboli římský kánon

219. V první eucharistické modlitbě neboli římském kánonu říká slova Proto skrze Ježíše Krista hlavní celebrant sám s rozpjatýma rukama.

220. Prosby Pamatuj, Bože a V tomto společenství je vhodné svěřit někomu z koncelebrujících kněží; ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

221. Přijmi tedy milostivě říká opět hlavní celebrant sám s rozpjatýma rukama.

222. Od Učiň, Bože, ty sám až do V pokoře tě prosíme dělá gesta hlavní celebrant a všichni koncelebranti pronášejí všechno společně takto:

a) Učiň, Bože, ty sám s rukama vztaženýma směrem k darům;

b) Neboť on večer a Po večeri se sepjatýma rukama;

c) slova Páně, pokud se to zdá být vhodné, s pravou rukou vztaženou k chlebu a kalichu; při ostenzi pak pohlíží na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;

d) Proto na památku a Shlédni s rozpjatýma rukama;

e) V pokoře tě prosíme sklonění a se sepjatýma rukama až ke slovům účast na tomto oltáři, potom se vzpřímí a při slovech naplní veškerým nebeským požehnáním se znamenají křížem.

223. Prosby Pamatuj také a I nám hříšníkům je vhodné svěřit někomu z koncelebrantů; ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

224. Při slovech I nám hříšníkům se všichni koncelebranti bijí v prsa.

225. Neboť skrze něho říká pouze hlavní celebrant.

Druhá eucharistická modlitba

226. Ve druhé eucharistické modlitbě Vpravdě jsi svatý pronáší hlavní celebrant sám s rozpjatýma rukama.

227. Od Proto prosíme až do A v pokoře tě prosíme pronášejí všichni koncelebranti všechno společně takto:

a) Proto prosíme s rukama vztaženýma směrem k darům;

b) Neboť on a Po večeri se sepjatýma rukama;

c) slova Páně, pokud se to zdá vhodné, pronášejí s pravou rukou vztaženou k chlebu a kalichu; při ostenzi pohlíží na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;

d) Proto konáme a A v pokoře tě prosíme s rozpjatýma rukama.

228. Prosby za živé Pamatuj, Bože i za zemřelé Pamatuj také je vhodné svěřit někomu z koncelebrantů; ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

Třetí eucharistická modlitba

229. Ve třetí eucharistické modlitbě Vpravdě jsi svatý pronáší pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama.

230. Od Proto tě, Otče až do Shlédni na oběť pronášejí všichni koncelebranti všechno společně takto:

a) Proto tě, Otče s rukama vztaženýma směrem k darům;

b) V noci, kdy se za nás vydal a Po večeri se sepjatýma rukama;

c) slova Páně, pokud se to zdá vhodné, pronášejí s pravou rukou vztaženou k chlebu a kalichu; při ostenzi pohlíží na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;

d) Proto na památku a Shlédni na oběť s rozpjatýma rukama.

231. Prosby Skrze něho, Pro tuto oběť a Přivítej ve svém je vhodné svěřit někomu z koncelebrantů; ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

Čtvrtá eucharistická modlitba

232. Ve čtvrté eucharistické modlitbě od Děkujeme ti až do všechno naplňuje a posvěcuje pronáší pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama.

233. Od Proto tě, Otče až do Shlédni, dobrotivý Otče pronášejí všichni koncelebranti všechno společně takto:

a) Proto tě, Otče s rukama vztaženýma k darům;

b) Když přišla hodina a Také vzal kalich se sepjatýma rukama;

c) slova Páně, pokud se to zdá vhodné, pronášejí s pravou rukou vztaženou k chlebu a kalichu; při ostenzi pohlíží na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;

d) Proto konáme a Shlédni, dobrotivý Otče s rozpjatýma rukama.

234. Prosby A ještě, Bože, prosíme a A nám všem je vhodné svěřit někomu z koncelebrantů; ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

235. Při přednesu dalších eucharistických modliteb schválených Apoštolským stolcem ať se dodržují normy stanovené pro každou z nich.

236. Závěrečnou doxologii eucharistické modlitby pronáší pouze hlavní celebrující kněz, případně spolu s ostatními koncelebranty, nikoli však věřící.

Obřad přijímání

237. Potom hlavní celebrant se sepjatýma rukama říká výzvu před modlitbou Páně a po ní s rukama rozpjatýma společně s ostatními koncelebranty, kteří přitom mají také rozpjaté ruce, a s lidem modlitbu Páně.

238. Vysvobod' nás říká pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama. Všichni koncelebranti společně s lidem pronášejí závěrečnou aklamaci: Neboť tvé je království.

239. Po výzvě jáhna nebo, není-li přítomen jáhen, jednoho z koncelebrantů Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje si všichni navzájem dávají pozdravení pokoje. Ti, kdo jsou blíže hlavnímu celebrantovi, dostávají od něho pozdravení pokoje dříve než jáhen.

240. Zatímco se pronáší Beránku Boží, jáhni nebo někteří z koncelebrantů mohou pomoci hlavnímu celebrantovi při lámání hostií pro přijímání koncelebrantů i lidu.

241. Po smíšení říká pouze hlavní celebrant se sepjatýma rukama potichu modlitbu Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého nebo Pro tvou lásku.

242. Po modlitbě před přijímáním hlavní celebrant poklekne a odstoupí poněkud dozadu. Koncelebranti jeden za druhým přistupují ke středu oltáře, pokleknou a s uctivostí si z oltáře berou tělo Kristovo. Drží je v pravé ruce, levou ruku podloží zespodu a vracejí se na svá místa. Koncelebranti však mohou zůstat na svých místech a brát si tělo Kristovo z patény, s kterou hlavní celebrant nebo jeden či několik koncelebrantů obcházejí; anebo si také koncelebranti patěnu postupně podávají.

243. Hlavní celebrant potom vezme hostii, která byla proměněna při téže mši, drží ji poněkud pozdvíženou nad patěnou nebo nad kalichem a říká obrácen k lidu: Hle, Beránek Boží. Pokračuje pak s koncelebranty a s lidem slovy Pane, nezasloužím si.

244. Potom hlavní celebrant obrácen k oltáři říká potichu: Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému, a uctivě přijme tělo Kristovo. Podobně činí koncelebranti, přijímání si podávají sami. Po nich přijímá tělo a krev Páně od hlavního celebranta jáhen.

245. Krev Páně se může přijímat buď přímo pitím z kalicha, nebo namáčením, nebo trubičkou, nebo lžičkou.

246. Jestliže se přijímá pitím přímo z kalicha, může se použít jednoho z těchto způsobů:

a) Hlavní celebrant, který stojí u středu oltáře, vezme kalich a potichu říká: Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému, přijme trochu krve a předá kalich jáhnovi nebo koncelebrantovi. Potom podává přijímání věřícím (srov. č. 160–162).

Koncelebranti jeden za druhým nebo po dvou, užívá-li se dvou kalichů, přistupují k oltáři, pokleknou, přijmou krev, otřou okraj kalicha a vracejí se ke svému sedadlu.

b) Hlavní celebrant přijímá krev Páně obvykle u středu oltáře.

Koncelebranti mohou přijímat krev Páně na svých místech a pít z kalicha podávaného jáhnem nebo jedním z koncelebrantů, anebo podávají kalich jeden druhému. Kalich vždy otře buď ten, kdo pil, nebo ten, kdo kalich podává. Po přijímání se jednotlivě vracejí k svému sedadlu.

247. Jáhen uctivě přijme u oltáře všechnu zbývající Kristovu krev; je-li třeba, pomohou mu někteří z koncelebrantů; potom odnese kalich na abak a tam jej buď on sám, anebo řádně ustanovený akolyta obvyklým způsobem očistí, vytře a urovná (srov. č. 183).

248. Přijímání koncelebrantů se může uspořádat také tak, že každý z nich přijme u oltáře tělo a hned potom i krev Páně.

V tomto případě hlavní celebrant obvyklým způsobem přijímá pod obojí způsobou (srov. č. 158); zachová však přitom obřad zvolený pro přijímání z kalicha v tom kterém případě a ostatní ho v tom následují.

Po přijímání hlavního celebranta se kalich postaví na stranu oltáře na jiný korporál. Koncelebranti jeden za druhým přistupují ke středu oltáře, pokleknou a přijmou tělo Páně; potom přejdou ke straně oltáře a přijímají krev Páně, a to obřadem zvoleným pro přijímání z kalicha, jak bylo řečeno výše.

Způsob přijímání jáhna i čištění kalicha zůstávají stejné jako výše.

249. Mají-li koncelebranti přijímat namáčením, hlavní celebrant přijímá tělo a krev Páně obvyklým způsobem, dává však pozor, aby v kalichu zůstalo dost krve k přijímání koncelebrantů. Potom jáhen nebo jeden z koncelebrantů umístí vhodně kalich buď ve středu oltáře, nebo na straně na jiný korporál, spolu s paténou s úlomky hostie.

Koncelebranti přistupují jeden za druhým k oltáři, pokleknou, vezmou úlomek hostie, zčásti ho namočí v kalichu, přidrží si purifikatorium pod ústy a namočený úlomek přijmou; pak se vracejí na svá místa jako na začátku mše.

Namočením přijímá i jáhen; koncelebrantovi, který mu říká: Tělo Kristovo a krev Kristova, odpoví: Amen. Jáhen pak u oltáře přijme zbytek krve; je-li třeba, pomohou mu někteří z koncelebrantů; potom odnáší kalich na abak a tam ho buď on sám, anebo řádně ustanovený akolyta obvyklým způsobem očistí, vytře a urovná.

Závěrečné obřady

250. Všechno ostatní až do konce mše koná hlavní celebrant obvyklým způsobem (srov. č. 166–168) a koncelebranti zůstávají u svých sedadel.

251. Před odchodem od oltáře se koncelebranti oltáři hluboce ukloní. Hlavní celebrant s jáhnem uctí oltář obvykle políbením.

III. MŠE, KTERÉ SE ÚČASTNÍ POUZE JEDEN PŘISLUHUJÍCÍ

252. Když kněz slaví mši a přísluhuje i odpovídá mu pouze jeden přísluhující, zachovává se obřad mše s účastí lidu (srov. č. 120–169); jak je to vhodné, pronáší přísluhující to, co přísluší lidu.

253. Je-li však přísluhující jáhen, vykonává úkoly sobě vlastní (srov. č. 171–186), ale také plní to, co přísluší lidu.

254. Mše bez přísluhujícího nebo alespoň někoho z věřících se nemá slavit, ledaže by k tomu byl spravedlivý a rozumný důvod. V takovém případě se vynechávají pozdravy, pokyny a požehnání na konci mše.

255. Potřebné posvátné nádoby se připraví přede mší buď na abaku, anebo na pravé straně oltáře.

Úvodní obřady

256. Kněz přistoupí k oltáři, spolu s přísluhujícím udělá hlubokou úklonu, uctí oltář políbením a odebere se k sedadlu. Pokud si přeje, může zůstat u oltáře; v tom případě se tam připraví také misál. Přísluhující nebo kněz řekne vstupní antifonu.

257. Potom se kněz spolu s přísluhujícím vstojí znamená znamením kříže a říká: Ve jménu Otce a obrácen k přísluhujícímu pozdraví ho některým ze stanovených pozdravů.

258. Potom následuje úkon kajícího a podle rubrik se říká Kyrie a Sláva na výsostech Bohu.

259. Potom kněz se sepjatýma rukama říká: Modleme se, a po chvíli ticha s rozpjatýma rukama pronáší vstupní modlitbu. Přisluhující nakonec zvolá: Amen.

Bohoslužba slova

260. Čtení se přednášejí, pokud možno, z ambonu nebo od pultu.

261. Po vstupní modlitbě čte přisluhující první čtení a žalm; pokud se má číst, čte také druhé čtení a verš k Aleluja nebo jiný zpěv.

262. Potom kněz hluboce skloněn říká: Očisť mi srdce, a pak čte evangelium. Nakonec řekne: Slyšeli jsme slovo Boží, a přisluhující odpoví: Chvála tobě, Kriste. Potom kněz uctí knihu políbením a potichu řekne: Radostná Boží zvěst.

263. Potom kněz říká společně s přisluhujícím vyznání víry, je-li podle rubrik předepsáno.

264. Následují přímlyvy – lze je říkat i v této mši. Kněz je uvádí a zakončuje, přisluhující pronáší úmysly.

Slavení eucharistie

265. Slavení eucharistie probíhá stejně jako při mši s účastí lidu kromě následujícího.

266. Po aklamaci na konci embolismu, který následuje po modlitbě Páně, říká kněz modlitbu Pane Ježíši Kriste, tys řekl; potom připojí: Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi, a přisluhující odpoví: I s tebou. Podle vhodnosti dá kněz přisluhujícímu pozdravení pokoje.

267. Zatímco spolu s přisluhujícím říká: Beránku Boží, láme potom kněz nad paténou hostii. Po skončení Beránku Boží provede smíšení a potichu se modlí: Svátost Kristova těla.

268. Po smíšení říká kněz potichu modlitbu Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého nebo Pro tvou lásku tě prosím. Potom poklekne, vezme hostii, jde-li přisluhující k přijímání, obrácen k němu drží hostii poněkud pozdviženou nad paténou nebo nad kalichem a říká: Hle, Beránek Boží, a spolu s přisluhujícím připojí: Pane, nezasloužím si. Potom obrácen k oltáři přijme tělo Kristovo. Jestliže přisluhující k přijímání nejde, kněz poklekne, vezme hostii a obrácen k oltáři potichu řekne: Pane, nezasloužím si a Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému, a tělo Kristovo přijme. Potom vezme kalich a řekne potichu: Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému, a krev přijme.

269. Než podá přijímání přisluhujícímu, říká přisluhující nebo sám kněz antifonu k přijímání.

270. Kněz vyčistí kalich u abaku nebo u oltáře; čistí-li kalich u oltáře, přisluhující může kalich odnést na abak anebo se kalich ponechá na straně oltáře.

271. Po očištění kalicha má kněz zachovat chvíli mlčení. Potom říká modlitbu po přijímání.

Závěrečné obřady

272. Závěrečné obřady jsou stejné jako při mši s účastí lidu, vynechává se Jděte ve jménu Páně. Kněz uctí oltář obvykle políbením, spolu s přísluhujícím udělá hlubokou úklonu a odejde.

IV. NĚKTERÉ VŠEOBECNĚJŠÍ NORMY PRO VŠECHNY ZPŮSOBY SLAVENÍ MŠE

Uctění oltáře a evangeliáře

273. Podle tradičního zvyku se oltář a evangeliář uctívají políbením. Kde však tento způsob neodpovídá tradicím nebo svérázu určitého kraje, určí biskupská konference se souhlasem Apoštolského stolce místo něho jiný způsob, který se má používat.

Pokleknutí a úklona

274. Pokleknutí pravým kolenem až k zemi symbolizuje klanění; proto je vyhrazeno Nejsvětější svátosti a svatému kříži od slavnostního uctívání při liturgickém úkonu Památky umučení Páně na Velký pátek až do začátku velikonoční vigilie.

Při mši pokleká celebující kněz třikrát: po ostenzi hostie, po ostenzi kalicha a před přijímáním. Zvláštnosti, které je třeba zachovávat při koncelebrované mši, jsou uvedeny na příslušném místě (srov. č. 210–251).

Je-li však v presbytáři svatostánek s Nejsvětější svátostí, kněz, jáhen a ostatní přísluhující poklekají, když přicházejí k oltáři a když od něho odcházejí, nikoli však během slavení mše.

Jinak poklekají všichni, kdo před Nejsvětější svátostí přecházejí, pokud nejdou v průvodu.

Přísluhující, kteří nesou v průvodu kříž nebo svíce, dělají místo pokleknutí úklonu hlavou.

275. Úklona znamená projev úcty a vážnosti prokazované samotným osobám nebo jejich znamením. Rozlišují se dva druhy úklon: hlavy a těla.

a) Úklona hlavy se dělá, když jsou jmenovány všechny tři božské osoby současně, rovněž při jménu Ježíšově, Panny Marie a světce, k jehož cti se mše slaví.

b) Úklona těla neboli hluboká úklona se dělá: před oltářem; při modlitbách Očišť mi srdce i ústa a S duší pokornou; ve vyznání víry při slovech Skrze Ducha Svatého; v římském kánonu při slovech V pokoře tě prosíme. Stejnou úklonu dělá jáhen, když žádá o požehnání před čtením evangelia. Kromě toho se kněz poněkud skloní, když pronáší slova Páně při proměňování.

Okuřování

276. Používání kadidla neboli okuřování vyjadřuje úctu a modlitbu, jak je naznačeno v Písmu svatém (srov. Žl 141/140/,2; Zj 8,3).

Užívat kadidla se může podle vlastního uvážení při kterémkoli způsobu slavení mše:

- a) při vstupním průvodu;
- b) na začátku mše k okouření kříže a oltáře;
- c) při průvodu a před čtením evangelia;
- d) po položení chleba a kalicha na oltář k okuřování darů, kříže a oltáře, jakož i kněze a lidu;
- e) při ostenzi hostie a kalicha po proměňování.

277. Když kněz vkládá kadidlo do kaditelnice, žehná je znamením kříže beze slov.

Před okuřováním a po něm se dělá hluboká úklona okuřované osobě nebo věci, kromě oltáře a darů k mešní oběti.

Trojím zhoupnutím kaditelnice se okuřuje: Nejsvětější svátost, ostatek svatého kříže, obrazy Páně vystavené k veřejné účtě, dary k mešní oběti, oltářní kříž, evangeliář, paškál, kněz a lid.

Dvojím zhoupnutím kaditelnice se okuřují ostatky a obrazy svatých vystavené k veřejné účtě, a to pouze jednou, na začátku mše, po okouření oltáře.

Oltář se okuřuje jednotlivými zhoupnutími kaditelnice takto:

- a) je-li oltář oddělený od stěny, kněz jej při okuřování obchází dokola;
- b) není-li ovšem oltář od stěny oddělený, okuřuje kněz nejprve pravou stranu, pak levou a přechází přitom z jedné strany na druhou.

Je-li na oltáři nebo u oltáře kříž, okuřuje se před okuřováním oltáře; jinak až když kněz kolem kříže přechází.

Dary okuřuje kněz trojím zhoupnutím kaditelnice před okuřováním kříže a oltáře, nebo nad nimi dělá kaditelnicí znamení kříže.

Očišťování

278. Kdykoli na prstech ulpí částěčka hostie, zvláště po lámání nebo podávání věřícím, kněz otře prsty nad paténou nebo si je omyje, když je to třeba. Stejně tak posbírá částěčky mimo patěnu, pokud se nějaké vyskytnou.

279. Posvátné nádoby čistí kněz nebo jáhen anebo ustanovený akolyta po přijímání nebo po mši, pokud možno u abaku. Kalich se čistí vodou nebo vodou a vínem, které pak vypije ten, kdo ho čistí. Patěna se obvykle otře purifikatoriem.

Je třeba dát pozor, aby zbytek krve Kristovy po podávání přijímání byl ihned úplně vypit u oltáře.

280. Upadne-li hostie nebo nějaký úlomek, uctivě se zvedne; ukápne-li trochu krve, umyje se místo, kam ukápla, vodou a tato voda se potom vyleje do sakrária umístěného v sakristii.

Přijímání pod obojí způsobou

281. Svaté přijímání má plnější formu jako znamení, když se podává pod obojí způsobou. V této formě totiž dokonaleji vyniká znamení eucharistické hostiny a jasněji je vyjádřena božská vůle, podle níž nová a věčná smlouva je stvrzena krví Páně, i vztah mezi hostinou eucharistickou a hostinou eschatologickou v království Otcově.¹⁰⁵

282. Posvátní pastýři ať pečlivě připomínají věřícím, kteří se tohoto obřadu účastní anebo jsou mu přítomni, vhodným způsobem katolickou nauku o způsobu svatého přijímání podle tridentského ekumenického sněmu. Především ať věřící poučí, že podle katolické víry se i pod jednou způsobou přijímá celý a úplný Kristus a pravá svátost, a proto pokud jde o účinek, že není zkrácen o žádnou milost potřebnou ke spáse ten, kdo přijímá pouze pod jednou způsobou.¹⁰⁶

Dále ať je poučí, že církev, aniž by měnila jejich podstatu, má při udělování svátostí moc určovat nebo pozměnit to, co uzná za vhodné s ohledem na měnící se okolnosti, doby a místa, aby to lépe vyhovovalo účtě k svátostem a prospěchu těch, kdo je přijímají.¹⁰⁷ Zároveň ať jsou věřící povzbuzováni k horlivější účasti na tomto posvátném obřadu, v němž jasněji vyniká znamení eucharistické hostiny.

283. Kromě případů uvedených v příslušných knihách pro jednotlivé obřady je přijímání pod obojí způsobou dovoleno:

- a) kněžím, kteří nemohou celebrovat ani koncelebrovat mši;
- b) jáhnovi a ostatním, kdo při mši konají nějakou povinnost;
- c) členům společenství při konventní nebo »komunitní« mši, seminaristům, všem účastníkům duchovních cvičení nebo duchovního či pastoračního setkání.

Diecézní biskup může pro svou diecézi stanovit normy pro přijímání pod obojí způsobou, které je třeba zachovávat i v kostelích řeholníků nebo v malých skupinách. Má také pravomoc dovolit přijímání pod obojí způsobou, kdykoli se to zdá být vhodné knězi, jemuž je svěřeno nějaké společenství jako vlastnímu pastýři, pokud jsou věřící dobře poučeni a nehrozí nebezpečí zneuctění svátosti nebo nesnadného provedení pro velké množství účastníků či z jiného důvodu.

Pokud jde o způsob, jak podávat věřícím pod obojí způsobou, a o rozsah dovolení, mohou biskupské konference vydat normy a dát je potvrdit Apoštolskému stolci.

284. Podává-li se pod obojí způsobou:

- a) z kalicha podává obvykle jáhen nebo, není-li jáhen přítomen, kněz; nebo také řádně ustanovený akolyta nebo jiný mimořádný přísluhovatel svatého přijímání; anebo věřící, jemuž byla v případě nutnosti tato povinnost svěřena jednorázově;

¹⁰⁵ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 32: AAS 59 (1967), s. 558.

¹⁰⁶ Srov. tridentský ekumenický sněm, sessio XXI, 16. VII. 1562, Decr. de communione eucharistica, kap. 1–3: DS 1725–1729.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, kap. 2: DS 1728.

b) zbytek krve Kristovy přijme u oltáře kněz nebo jáhen nebo řádně ustanovený akolyta, který podával z kalicha; posvátné nádoby obvyklým způsobem vyčistí, vytře a urovná.

Věřícím, kteří chtějí přijímat pouze pod způsobou chleba, se má svaté přijímání touto formou poskytnout.

285. K přijímání pod obojí způsobou nutno připravit:

a) podává-li se z kalicha, a to pitím přímo z kalicha, připraví se dostatečně velký kalich nebo několik kalichů, vždy však je třeba počítat s tím, aby nezbylo na konec mše příliš velké množství krve Kristovy, kterou je třeba přijmout;

b) podává-li se namáčením, nemají být hostie příliš tenké ani příliš malé, nýbrž poněkud silnější než obvykle, aby se zčásti namočené v krvi mohly snadno podávat.

286. Podává-li se krev pitím z kalicha, přijímající přejde po přijetí těla Kristova k tomu, kdo podává z kalicha, a postaví se před něho. Podávající řekne: Krev Kristova, přijímající odpoví: Amen. Podávající mu podá kalich a ten si přijímající sám přiloží k ústům, trochu z kalicha upije, vrátí ho podávajícímu a odejde. Podávající otře okraj kalicha purifikatoriem.

287. Podává-li se z kalicha namáčením, přijímající si drží pod ústy tácek, přistoupí ke knězi, který drží nádobu s posvátnými hostiemi a po jehož boku stojí ten, kdo drží kalich. Kněz vezme hostii, namočí ji zčásti v kalichu, ukáže ji a řekne: Tělo Kristovo a krev Kristova; přijímající odpoví: Amen, přijme od kněze svátost do úst a odchází.

V. kapitola

Dispozice a výzdoba kostelů k slavení eucharistie

I. VŠEOBECNÉ ZÁSADY

288. Boží lid se shromažďuje k slavení eucharistie nejčastěji v kostele anebo, kde není kostel nebo je nedostačující, na jiném důstojném místě, hodném tak velkého tajemství. Je tedy třeba, aby byly kostely nebo jiná místa pro posvátnou činnost i aktivní účast věřících upraveny. Dále je třeba, aby posvátné budovy i věci používané k božskému kultu byly skutečně důstojné a krásné a aby byly znamením a symbolem vyšších skutečností.¹⁰⁸

289. Proto církev stále vyhledává vznešenou pomoc umění a připouští umělecké projevy všech národů a krajů.¹⁰⁹ A navíc, jako se snaží uchovat umělecká díla a poklady předané minulými věky,¹¹⁰ a pokud je třeba, přizpůsobit je novým potřebám, tak usiluje i o vznik nových, odpovídajících povaze doby.¹¹¹

¹⁰⁸ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 122–124; Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 90: AAS 56 (1964), s. 897; instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24: AAS 59 (1967), s. 554; *Kodex kanonického práva*, kán. 932 § 1.

¹⁰⁹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 123.

¹¹⁰ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24: AAS 59 (1967), s. 554.

¹¹¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 123, 129; S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 13c: AAS 56 (1964), s. 880.

Proto je při volbě umělců a při výběru jejich děl pro kostel nutné vyžadovat opravdové umění, které živí víru a zbožnost a je v opravdovém souladu s tím, jaký význam vyjadřuje, i s účelem, pro který je určeno.¹¹²

290. Všechny kostely mají být zasvěcené nebo alespoň požehnané. Katedrály a farní kostely mají být zasvěceny obřadem slavnostním.

291. Všichni, kdo mají na starosti stavbu nových posvátných budov, jejich opravy nebo úpravy ať se obrací na diecézní komisi pro posvátnou liturgii a posvátné umění. Diecézní biskup ať používá rady i pomoci této komise, když se jedná o vydávání norem v této záležitosti nebo o schválení plánů nových budov anebo o rozhodnutí jakýchkoli závažnějších otázek.¹¹³

292. Výzdoba kostela má přispívat spíše k jeho vznešené jednoduchosti než k okázalosti. Při výběru prvků výzdoby je třeba se snažit o kvalitu materiálů a zaměřit se na to, aby výzdoba vedla k poučení věřících a důstojnosti celého posvátného místa.

293. Vhodná dispozice kostela a všeho, co s ním souvisí, která má náležitě odpovídat potřebám naší doby, žádá, aby se pečovalo nejen o to, co slouží bezprostředně k posvátnému slavení, ale i o přiměřené pohodlí pro věřící, jak se o ně obvykle pečuje na místech, kde se lidé shromažďují.

294. Boží lid shromažďující se ke mši má svou sounáležitost a hierarchické uspořádání; to se vyjadřuje různou činností při jednotlivých částech bohoslužby. Obecná dispozice bohoslužebné budovy má být proto taková, aby v sobě jistým způsobem nesla obraz shromáždění, umožňovala náležité uspořádání všech a také pomáhala každému účastníkovi liturgie správně vykonávat svůj úkol.

Věřící a schola cantorum dostanou takové místo, které jim usnadní jejich aktivní účast.¹¹⁴

Celebující kněz, jáhen a ostatní příslušující budou mít místo v presbytáři. Tam se připraví také sedadla pro koncelebranty; je-li ovšem jejich počet velký, uspořádají se pro ně sedadla v jiné části kostela, ale poblíž oltáře.

Ačkoli má to vše vyjadřovat rozmístění podle hierarchie a různost úkolů, musí to vytvářet důvěrnou jednotu a sounáležitost, aby tak jasně vyzařovala jednota celého svatého lidu. Charakter a krása místa i veškerého vybavení ať podporují zbožnost a ukazují svatost tajemství, která se tu slaví.

II. USPOŘÁDÁNÍ PRESBYTÁŘE K POSVÁTNÉMU SHROMÁŽDĚNÍ

295. Presbytář je místo, kde stojí oltář, hlásá se slovo Boží a kněz, jáhen a ostatní příslušující konají svůj úkol. Od auly kostela je ho třeba vhodně odlišit buď částečným vyvýšením, anebo zvláštní stavbou a výzdobou. Má být tak rozlehlý, aby se slavení eucharistie mohlo konat bez obtíží a bylo na ně vidět.¹¹⁵

¹¹² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 123.

¹¹³ Srov. tamtéž, č. 126; S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91: AAS 56 (1964), s. 898.

¹¹⁴ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 97–98: AAS 56 (1964), s. 899.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, č. 91: AAS 56 (1964), s. 898.

Oltář a jeho výzdoba

296. Oltář, na němž se zpřítomňuje pod svátostnými znameními oběť kříže, je také stolem Páně, k němuž je Boží lid při mši svoláván, aby na něm měl účast, a centrem díkůvzdání, kterým je eucharistie.

297. Na posvátném místě se eucharistie slaví na oltáři; mimo posvátné místo se však může slavit i na vhodném stole, na němž musí být vždy ubrus a korporál, kříž a svíce.

298. Je vhodné, aby v každém kostele byl pevný oltář, který zřetelněji a trvale symbolizuje Ježíše Krista, kámen živý (1 Petr 2,4; srov. Ef 2,20); na ostatních místech určených k slavení bohoslužeb však může být oltář přenosný.

Oltář se nazývá pevný, jestliže je postaven tak, že je spojen s podlahou, a nemůže tedy být odstraněn; přenosný se nazývá, jestliže ho lze přemísťovat.

299. Oltář má být postaven odděleně od stěny, aby se kolem něho mohlo snadno obcházet a mohlo se na něm slavit tváří k lidu. Je to vhodné všude, kde je to možné. Oltář má být na takovém místě, aby byl skutečně centrem, k němuž se přirozeně obrací pozornost celého shromáždění věřících.¹¹⁶ Obvykle má být pevný a zasvěcený.

300. Oltář, jak pevný, tak přenosný, se má zasvětit podle obřadu uvedeného v Římském pontifikálu; pro přenosný oltář však postačí žehnání.

301. Stolní deska pevného oltáře má být podle tradice církve v souladu se symbolickým významem oltáře kamenná. Biskupská konference však může dovolit také jiný důstojný, pevný a umělecky ztvárněný materiál. Sloupky nebo podstavec držící stolní desku se však mohou zhotovit z jakéhokoli materiálu, jen když je důstojný a pevný.

Přenosný oltář se může postavit z jakýchkoli ušlechtilých a pevných materiálů, které vyhovují liturgickému použití podle tradic a zvyků různých krajů.

302. Je dobré zachovat zvyk ukládat při zasvěcování pod oltář ostatky svatých, třebaž nebyli mučedníci. Nutno však dbát, aby pravost takových ostatků byla ověřena.

303. V nově stavěných kostelích je vhodnější zbudovat jeden oltář, aby ve shromáždění věřících symbolizoval jednoho Krista a jednu eucharistii církve.

V kostelích již postavených, pokud je starý oltář umístěn tak, že znesnadňuje účast lidu a nelze ho přemístit bez újmy na jeho umělecké hodnotě, se však má postavit a řádně zasvětit jiný pevný, umělecky zhotovený oltář; bohoslužby ať se slaví pouze na tomto oltáři. Aby se pozornost věřících neodváděla od nového oltáře, nemá být starý oltář ozdoben zvláštním způsobem.

304. Z úcty k slavení památky Páně a k hostině, na níž se dává tělo a krev Páně ať je oltář, kde se celebuje, přikryt alespoň jedním plátnem bílé barvy, které tvarem, rozměry a výzdobou odpovídá stavbě oltáře.

305. Při výzdobě oltáře se má zachovat střídmost.

¹¹⁶ Srov. tamtéž.

V době adventní se má oltář zdobit květinami se střídmostí, která odpovídá povaze této doby a která by nepředcházela plnou radost Narození Páně. V době postní je zdobit oltář květinami zakázáno. Výjimku však tvoří Laetare (4. neděle postní), slavnosti a svátky.

Květinová výzdoba má být vždy umírněná a spíše než na stolní desku oltáře se má rozmístit blízko oltáře.

306. Na stolní desku oltáře se totiž může klást jenom to, čeho je zapotřebí k slavení mše, totiž evangeliář od začátku mše do čtení evangelia; od přípravy darů do vyčištění nádob kalich s paténou, a je-li ho třeba, ciboriem, korporál, pala a misál.

Dále se tam nenápadným způsobem umístí to, co je případně potřeba k zesílení hlasu kněze.

307. Svícny, které se vyžadují pro jednotlivé liturgické úkony, aby se dala najevo úcta a sváteční charakter slavení (srov. č. 117), se mají vhodně umístit buď na oltáři, nebo blízko něho, s ohledem na stavbu jak oltáře, tak presbytáře, aby bylo všechno harmonicky sladěno a aby věřícím nic nepřekáželo ve snadném pohledu na to, co se na oltáři koná nebo se na něj pokládá.

308. Na oltáři nebo poblíž ať je také kříž s podobou ukřižovaného Krista, dobře viditelný pro shromážděný lid. Je vhodné, aby tento kříž zůstal poblíž oltáře i mimo liturgické slavnosti a připomínal věřícím spásonosné utrpení Páně.

Ambon

309. Důstojnost Božího slova vyžaduje, aby bylo v kostele vhodné místo, z něhož se má hlásat a k němuž se má při bohoslužbě slova přirozeně obracet pozornost věřících.¹¹⁷

Je vhodné, aby takovým místem byl, obecně řečeno, pevný ambon, a ne prostý přenosný pult. Ať už je stavba kostela jakákoli, ambon musí být umístěn tak, aby věřící vysvěcené služebníky a lektory dobře viděli a slyšeli.

Z ambonu se přednášejí jen čtení, sponsoriální žalm a velikonoční chvalozpěv; rovněž se odtud může pronášet homilie a úmysly v přímlovách. Důstojnost ambonu vyžaduje, aby k němu přistupoval pouze služebník slova.

Je vhodné, aby byl nový ambon, dříve než začne sloužit k liturgickému účelu, požehnán podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹¹⁸

¹¹⁷ Srov. tamtéž, č. 96: AAS 56 (1964), s. 899.

¹¹⁸ Srov. *Rituale Romanum, De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ordo benedictionis occasione data auspicandi novum ambonem, č. 900–918.

Sedadlo pro celebrujícího kněze a ostatní sedadla

310. Sedadlo pro celebrujícího kněze má symbolizovat, že jeho úkolem je předsedat shromáždění a řídit modlitbu. Proto je nejvhodnější, když je postaveno směrem k lidu v čele presbytáře, nebrání-li tomu stavba budovy anebo jiné okolnosti, např. přílišná vzdálenost znesnadňující komunikaci mezi knězem a shromážděním, nebo svatostánek umístěný uprostřed za oltářem. Sedadlo však nesmí vypadat jako trůn.¹¹⁹ Je vhodné, aby bylo sedadlo, dříve než začne sloužit k liturgickému účelu, požehnáno podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹²⁰

V presbytáři se rozmístí také sedadla pro koncelebrující kněze a také pro kněze, kteří jsou slavení přítomni v chórovém oděvu, ale nekoncelebrují.

Sedadlo pro jáhna se postaví poblíž sedadla pro celebranta. Sedadla pro ostatní příslušující se umístí tak, aby byla zřetelně odlišena od sedadel pro duchovenstvo a oni aby mohli snadno plnit svěřený úkol.¹²¹

III. USPOŘÁDÁNÍ KOSTELA

Místa pro věřící

311. Místa pro věřící ať jsou pečlivě uspořádána tak, aby se mohli posvátných slavností náležitě účastnit očima i duchem. Je dobré, aby tam pro ně byly obvykle umístěny lavice nebo židle. Zvyk vyhrazovat některým soukromým osobám sedadla je nutné zavrhnout.¹²² Lavice nebo židle ať jsou zejména v nově budovaných kostelích uspořádány tak, aby věřící mohli snadno zaujmout držení těla, které vyžadují různé části bohoslužby, a aby mohli bez obtíží přistupovat k svatému přijímání.

Je třeba dbát, aby věřící mohli jak kněze, tak i jáhna a lektory nejenom vidět, ale za pomoci dnešních technických prostředků také pohodlně slyšet.

Místo pro scholu cantorů a pro hudební nástroje

312. Schola cantorum má být s přihlédnutím k dispozici toho kterého kostela umístěna tak, aby jasně vynikl její charakter – je totiž částí shromážděné obce věřících a vykonává zvláštní úkol –, aby se usnadnilo vykonávání tohoto úkolu a aby byla jednotlivým členům scholy pohodlně umožněna plná svátostná účast na mši.¹²³

¹¹⁹ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 92: AAS 56 (1964), s. 898.

¹²⁰ Srov. Rituale Romanum, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ordo benedictionis occasione data auspicandi novam cathedram seu sedem praesidentiae, č. 880–899.

¹²¹ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 92: AAS 56 (1964), s. 898.

¹²² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 32.

¹²³ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 23: AAS 59 (1967), s. 307.

313. Varhany a jiné právoplatně schválené hudební nástroje ať jsou umístěny na vhodném místě, aby byly nápomocny jak schole, tak zpívajícímu lidu, a pokud hrají samy, aby je všichni dobře slyšeli. Je vhodné, aby byly varhany, dříve než začnou sloužit k liturgickému účelu, požehnány podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹²⁴

V době adventní se hry na varhany a jiné hudební nástroje má užívat se střídmostí, která odpovídá povaze této doby a která by nepředcházela plnou radost Narození Páně.

V době postní se hra na varhany a jiné hudební nástroje připouští pouze na podporu zpěvu. Výjimku však tvoří Laetare (4. neděle postní), slavnosti a svátky.

Místo pro uchovávání Nejsvětější eucharistie

314. S ohledem na stavbu kostela a podle právoplatných místních zvyklostí ať se Nejsvětější svátost uchovává ve svatostánku ve velmi vznešené, význačné, dobře viditelné, důstojně ozdobené a pro modlitbu vhodné části kostela.¹²⁵

Svatostánek má být obvykle jediný, neodstranitelný, zhotovený z pevného a nerozbitného materiálu, který není průhledný, a má být uzavřen tak, aby se co nejvíce bránilo nebezpečí zneuctění.¹²⁶ Navíc je vhodné, aby byl svatostánek, dříve než začne sloužit k liturgickému účelu, požehnaný podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹²⁷

315. Aby bylo znamení zřetelnější, je lépe, aby svatostánek, v němž se uchovává Nejsvětější eucharistie, nebyl na oltáři, kde se slaví mše.¹²⁸

Podle rozhodnutí diecézního biskupa je proto vhodnější umístit svatostánek:

a) buď v presbytáři, mimo oltář, na němž se slaví, v nejvhodnější podobě a na nejvhodnějším místě; nevylučuje se starý oltář, který už není používán k slavení (srov. č. 303);

b) nebo také v některé kapli vhodné k soukromé adoraci a modlitbě věřících,¹²⁹ která má být organicky spojena s kostelem a kterou mohou věřící dobře vidět.

316. Podle tradiční zvyklosti ať vedle svatostánku trvale svítí zvláštní lampa, olejová nebo se svíčí, která označuje a uctívá Kristova přítomnost.¹³⁰

¹²⁴ Srov. *Rituale Romanum, De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ordo benedictionis organi, č. 1052–1067.

¹²⁵ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 54: AAS 59 (1967), s. 568; instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 95: AAS 56 (1964), s. 898.

¹²⁶ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 52: AAS 59 (1967), s. 568; instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 95: AAS 56 (1964), s. 898; S. Congr. de Sacramentis, instr. *Nullum unquam tempore*, 28. V. 1938, č. 4: AAS 30 (1938), s. 199–200; *Rituale Romanum, De sacra Communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica 1973, č. 10–11; *Kodex kanonického práva*, kán. 938 § 3.

¹²⁷ Srov. *Rituale Romanum, De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ordo benedictionis occasione data auspicandi novum tabernaculum eucharisticum, č. 919–929.

¹²⁸ Srov. S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 55: AAS 59 (1967), s. 569.

¹²⁹ Srov. tamtéž, č. 53: AAS 59 (1967), s. 568; *Rituale Romanum, De sacra Communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica 1973, č. 9; *Kodex kanonického práva*, kán. 938 § 2; Jan Pavel II., list *Dominicae Cenaе*, 24. II. 1980, č. 3: AAS 72 (1980), s. 117–119.

¹³⁰ Srov. *Kodex kanonického práva*, kán. 940; S. Congr. Rituum, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 57: AAS 59 (1967), s. 569; srov. *Rituale Romanum, De sacra Communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica 1973, č. 11.

317. Nelze opomenout ani všechno ostatní, co je o uchovávání Nejsvětější eucharistie předepsáno podle práva.¹³¹

Posvátné obrazy

318. Tím, že ji předem zakouší, se církev v pozemské liturgii účastní liturgie nebeské, která se slaví ve svatém městě Jeruzalémě, kam směřuje jako poutnice a kde sedí Kristus po Boží pravici; a tím, že ctí památku svatých, projevuje naději, že s nimi bude mít podíl a společenství.¹³²

A tak se podle prastaré tradice církve v posvátných budovách vystaví k úctě věřících obrazy Páně, Panny Marie a svatých,¹³³ a jsou tam rozmístěny tak, aby věřící přiváděly k tajemstvím víry, která se tam slaví. Proto jejich počet nemá být příliš velký a mají být rozmístěny náležitým způsobem tak, aby neodváděly pozornost věřících od samotného slavení.¹³⁴ V jednom kostele nemá být obvykle více než jeden obraz téhož světce. Obecně řečeno, při výzdobě a dispozici kostela, pokud se týká obrazů, je třeba mít ohled na zbožnost celého společenství i krásu a důstojnost obrazů.

VI. kapitola

Věci potřebné k slavení mše

I. CHLÉB A VÍNO K SLAVENÍ EUCHARISTIE

319. Církev se řídila Kristovým příkladem a vždy používala k slavení hostiny Páně chléb a víno s vodou.

320. Chléb k slavení eucharistie musí být čistě pšeničný, nedávno pečený a podle starobylé tradice latinské církve nekvašený.

321. Zřetelnost znamení vyžaduje, aby látka k slavení eucharistie měla vzhled opravdového pokrmu. Eucharistický chléb, i když nekvašený a v tradiční podobě, má být takový, aby kněz při mši slavené s účastí lidu mohl hostii opravdu lámat na několik částí a aspoň některým věřícím je podat. Tím se však vůbec nevylučují malé hostie, když to vyžaduje počet těch, kdo přistupují ke svatému přijímání, a jiné pastorační důvody. Ale gesto lámání chleba – podle něho se v apoštolské době jednoduše označovala eucharistie – projeví smysl a důležitost znamení jednoty všech v jednom chlebě i znamení lásky jasněji, protože se mezi bratry rozděluje jeden chléb.

¹³¹ Srov. především S. Congr. de Sacramentis, instr. *Nullo unquam tempore*, 28. V. 1938: AAS 30 (1938), s. 198–207; *Kodex kanonického práva*, kán. 934–944.

¹³² Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 8.

¹³³ Srov. Pontificale Romanum, *Ordo Dedicationis ecclesiae et altaris*, editio typica 1977, kap. IV, č. 10; *Rituale Romanum, De Benedictionibus*, editio typica 1984, Ordo ad benedicendas imagines quae fidelium venerationi publicae exhibentur, č. 984–1031.

¹³⁴ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 125.

322. Víno k slavení eucharistie musí být z plodu révy (srov. Lk 22,18), přírodní a čisté, tj. nesmíšené s cizími látkami.

323. Velmi pečlivě je třeba dbát, aby chléb a víno určené k eucharistii byly uchovávány v bezvadném stavu, tj. musí se dbát, aby víno nezkyslo a chléb aby se nezkazil nebo příliš neztvrdl, takže by bylo těžké ho lámat.

324. Zpozoruje-li kněz po proměňování anebo při přijímání, že nebylo nalito víno, nýbrž voda, vyleje vodu do nějaké nádoby, do kalicha naleje víno s vodou, promění je pronesením té části zprávy o ustanovení, která se týká proměňování kalicha, aniž by musel znovu proměňovat chléb.

II. SAKRÁLNÍ VYBAVENÍ VŠEOBECNĚ

325. Jako při výstavbě kostelů, tak i pro veškeré sakrální vybavení církev připouští umění každého kraje a přijímá ty úpravy, které odpovídají svérázu a tradicím jednotlivých národů, jen když to dobře vyhovuje účelu, k němuž je toto sakrální vybavení určeno.¹³⁵

Také zde ať se pečlivě dbá na vznešenou jednoduchost, která se nejlépe snoubí s pravým uměním.

326. Při výběru materiálů pro sakrální vybavení se kromě těch tradičních mohou připustit také ty, které jsou v naší době považovány za ušlechtilé, jsou trvanlivé a dobře se hodí v sakrálnímu použití. Posoudí to biskupská konference jednotlivých krajů (srov. č. 390).

III. POSVÁTNÉ NÁDOBY

327. Mezi věcmi potřebnými k slavení mše zasluhují zvláštní úctu posvátné nádoby, především kalich a paténa – v nich se víno a chléb obětují a z nich se přijímají.

328. Posvátné nádoby ať se zhotovují z ušlechtilého kovu. Jsou-li zhotoveny z kovu, který oxiduje nebo je méně ušlechtilý než zlato, mají se zpravidla uvnitř pozlatit.

329. Podle rozhodnutí biskupské konference, potvrzeného Apoštolským stolcem, se posvátné nádoby mohou zhotovovat také z jiných pevných materiálů, které jsou podle obecného úsudku v jednotlivých krajích pokládány za ušlechtilé, např. z ebeny nebo z jiných tvrdších dřev, jen když odpovídají sakrálnímu použití. V takovém případě ať mají vždy přednost materiály, které nelze snadno rozbít a nepodléhají zkáze. Platí to pro všechny nádoby určené pro uchovávání hostií, jako jsou paténa, ciborium, přenosná schránka, monstrance a podobné.

330. Kalichy a jiné nádoby určené pro krev Páně ať mají kupu zhotovenou z takového materiálu, který nevsakuje tekutinu. Nohu možno zhotovit z jiných pevných a důstojných materiálů.

¹³⁵ Srov. tamtéž, č. 128.

331. K proměňování hostií je vhodné užívat jedné větší patény, na niž se klade chléb jak pro kněze a jáhna, tak pro ostatní přísluhující a věřící.

332. Je úkolem umělce dát posvátným nádobám takový tvar, který by odpovídal zvyklostem jednotlivých krajů, jen když jsou jednotlivé nádoby vhodné k liturgickému použití, k němuž jsou určeny, a zřetelně se liší od těch, které jsou určeny k všednímu použití.

333. Při žehnání posvátných nádob je třeba zachovat obřady předepsané v liturgických knihách.¹³⁶

334. Je třeba zachovat zvyk zřizovat v sakristii sakrárium, kam se vylévá voda použitá k umývání posvátných nádob a praní textilií (srov. č. 280).

IV. POSVÁTNÁ ROUCHA

335. V církvi, která je tělem Kristovým, nemají všechny údy stejný úkol. Tato rozdílnost úkolů při slavení eucharistie se navenek projevuje rozdílností posvátných rouch, která mají být znamením úkolu vlastního tomu kterému přísluhujícímu. Je třeba, aby tato posvátná roucha přispívala také ke kráse posvátné činnosti. Roucha, jichž užívají kněží, jáhni i přísluhující laici, je vhodné, dříve než začnou sloužit k liturgickému účelu, požehnat podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹³⁷

336. Posvátným rouchem společným všem vysvěceným služebníkům a ustanoveným přísluhujícím kteréhokoli stupně je alba; má se kolem beder přepásat cingulem, pokud není zhotovena tak, že k tělu přiléhá i bez použití cingula. Před obléknutím alby je třeba vzít si humerál, jestliže alba nekryje běžné oblečení kolem krku. Má-li se užívat kazule nebo dalmatika, nebo když se podle norem použije jen štóly bez kazule či dalmatiky, nemůže se alba nahradit rochetou, ani obléká-li se na talár.

337. Vlastním rouchem celebrujícího kněze při mši a jiných posvátných činnostech, které se mší přímo souvisejí, není-li předepsáno něco jiného, je kazule neboli ornát; obléká se na albu a štólu.

338. Vlastním rouchem jáhna je dalmatika; obléká se na albu a štólu. Není-li však dalmatika k dispozici, nebo při menší slavnosti, nemusí se užívat.

339. Akolyté, lektoři a ostatní přísluhující laici mohou oblékat albu nebo jiné roucho, které v jednotlivých krajích právoplatně schválila biskupská konference (srov. č. 390).

340. Štólu nosí kněz kolem krku a vpředu visící přes prsa. Jáhen si klade štólu od levého ramene přes prsa k pravému boku a tam ji upevní.

341. Pluviál si bere kněz k průvodům a jiným posvátným činnostem podle vlastních rubrik jednotlivých obřadů.

¹³⁶ Srov. Pontificale Romanum, *Ordo Dedicationis ecclesiae et altaris*, editio typica 1977, *Ordo benedictionis calicis et patenae*; Rituale Romanum, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, *Ordo benedictionis rerum quae in liturgicis celebrationibus usurpantur*, č. 1068–1084.

¹³⁷ Srov. Rituale Romanum, *De Benedictionibus*, editio typica 1984, *Ordo benedictionis rerum quae in liturgicis celebrationibus usurpantur*, č. 1070.

342. Biskupské konference mohou určit a Apoštolskému stolci předložit úpravy týkající se střihu posvátných rouch, jak to odpovídá potřebám a zvyklostem jednotlivých krajů.¹³⁸

343. Ke zhotovení posvátných rouch se může použít, kromě tradičních materiálů, také přírodních tkanin vlastních tomu kterému místu a také tkanin umělých, které odpovídají důstojnosti posvátné činnosti a osoby. Posoudí to biskupská konference.¹³⁹

344. Krása a vznešenost každého roucha nespočívá v přemíře dodatečných ornamentů, ale v použitém materiálu a střihu. Ornamenty pak mají sestávat z námětů neboli obrazů či symbolů, které ukazují jejich posvátný účel; vyloučeny jsou ty, které jsou s posvátným účelem v rozporu.

345. Různost barev posvátných rouch má za cíl v průběhu liturgického roku i navenek účinněji vyjádřit jak vlastní ráz slavených tajemství víry, tak i smysl rozvíjejícího se křesťanského života.

346. Barvy posvátných rouch ať jsou zachovány podle tradičního způsobu použití:

a) Bílé barvy se používá při oficiích a mších doby velikonoční a vánoční; dále o bohoslužbách ke cti Páně, pokud nejsou o jeho utrpení, ke cti Panny Marie, svatých andělů, svatých, kteří nejsou mučedníky, o slavnostech Všech svatých (1. listopadu) a Narození svatého Jana Křtitele (24. června), o svátcích sv. Jana Evangelisty (27. prosince), Stolce svatého Petra (22. února) a Obrácení svatého Pavla (25. ledna).

b) Barvy červené se používá na Květnou neděli a na Velký pátek, o Seslání Ducha Svatého, při bohoslužbách o utrpení Páně, o svátcích apoštolů a evangelistů a při bohoslužbách ke cti svatých mučedníků.

c) Zelené barvy se používá při oficiích a mších v liturgickém mezidobí.

d) Fialové barvy se používá v době adventní a postní. Může se jí použít také při oficiích a mších za zemřelé.

e) Černé barvy se může použít, kde je to zvykem, při mších za zemřelé.

f) Růžové barvy se může použít, kde je to zvykem, o nedělích Gaudete (3. neděle adventní) a Laetare (4. neděle postní).

g) O slavnostnějších dnech se může použít svátečních nebo vznešenějších posvátných rouch, i když nejsou v barvě dne.

Biskupské konference však mohou, pokud jde o liturgické barvy, určit a Apoštolskému stolci předložit úpravy lépe odpovídající potřebám a svérázu národů.

347. Mše spojené s určitými obřady se konají v barvě vlastní nebo v bílé nebo sváteční; mše za různé potřeby ve vlastní barvě příslušného dne či doby nebo v barvě fialové, mají-li kající charakter, jako např. č. 31 [v této reedici č. 24], 33 [29], 38 [41]; votivní mše v barvě odpovídající nebo ve vlastní barvě příslušného dne či doby.

¹³⁸ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 128.

¹³⁹ Srov. tamtéž.

V. OSTATNÍ PŘEDMĚTY POUŽÍVANÉ V KOSTELE

348. Mimo posvátné nádoby a posvátná roucha, pro něž se vyžaduje zvláštní materiál, má být důstojné a účelné také ostatní vybavení, které je buď určeno k liturgickému použití,¹⁴⁰ nebo se jakýmkoli jiným způsobem do kostela připouští.

349. Zvláštním způsobem je třeba pečovat, aby liturgické knihy, zvláště evangeliář a lekcionář, které jsou určeny k hlásání Božího slova, a proto se těší zvláštní úctě, byly při liturgickém úkonu opravdu znamením a symboly vyšších skutečností, tedy skutečně důstojné, vkusné a krásné.

350. Navíc je třeba věnovat veškerou péči tomu, co bezprostředně souvisí s oltářem a eucharistickým slavením, jako např. oltářnímu kříži a kříži, který se nosí v průvodu.

351. Pečlivá má být snaha, aby i ve věcech menšího významu byly vhodně zachovány umělecké požadavky a aby se vždy spojovala vznešená jednoduchost s čistotou.

VII. kapitola

Výběr mše a jejích částí

352. Pastorační účinnost slavení mše se jistě zvýší, budou-li texty čtení, modliteb a zpěvů vhodně odpovídat, nakolik je to možné, potřebám účastníků a jejich duchovní připravenosti a schopnostem. Toho se může dosáhnout vhodným použitím mnohonásobné možnosti výběru, která je dále popsána.

Co se týče uspořádání mše, bude tedy kněz dbát spíše na společné duchovní dobro Božího lidu než na své sklony. Navíc ať pamatuje na to, že takový výběr se musí dělat ve svornosti s těmi, kdo mají na slavení nějaký podíl, a to v částech, které se jich přímo týkají; v žádném případě z toho nelze vylučovat věřící.

Poněvadž se nabízí mnohonásobná možnost výběru různých částí mše, je nutné, aby před začátkem bohoslužby jáhen, lektori, žalmista, zpěvák, komentátor, schola, každý s ohledem na svou část, dobře věděli, kterého textu se v jejich případě má použít, a aby se nic neponechávalo náhodě. Harmonické uspořádání a vykonávání obřadů totiž velmi napomáhá disponovat věřící k účasti na eucharistii.

I. VÝBĚR MŠE

353. O slavnostech je kněz povinen řídit se kalendářem kostela, v němž slaví mši.

354. O nedělích, o adventních, vánočních, postních a velikonočních všedních dnech, o svátcích a závazných památkách:

a) slaví-li se mše s účastí lidu, ať se kněz řídí kalendářem kostela, v němž tuto mši slaví;

¹⁴⁰ Co se týče žehnání, která se vztahují na vybavení kostela potřebné k slavení liturgie, srov. *Rituale Romanum, De Benedictionibus*, editio typica 1984, část III.

b) slaví-li se mše, které se účastní pouze jeden přísluhující, může si kněz zvolit buď kalendář kostela, anebo kalendář vlastní.

355. O nezávazných památkách:

a) V adventních všedních dnech od 17. do 24. prosince, ve dnech v oktávu Narození Páně a ve všedních dnech doby postní s výjimkou Popeleční středy a všedních dnů Svatého týdne se říká mše z příslušného liturgického dne; je-li však na ten den ve všeobecném kalendáři zapsána nezávazná památka, může se z ní vzít vstupní modlitba, není-li Popeleční středa nebo všední den Svatého týdne. Ve všedních dnech doby velikonoční se památky svatých mohou řádně slavit v plném rozsahu.

b) V adventních všedních dnech před 17. prosincem, ve všedních dnech doby vánoční od 2. ledna a ve všedních dnech doby velikonoční se může vybrat buď mše z příslušného všedního dne, nebo mše o světcích nebo o jednom ze světců, jejichž památka na ten den připadá, nebo mše o některém světcích zapsaném na ten den v martyrologiu.

c) Ve všedních dnech liturgického mezidobí se může vybrat buď mše z příslušného všedního dne, nebo mše z nezávazné památky, která na ten den připadá, nebo mše o některém světcích zapsaném na ten den v martyrologiu, nebo mše za různé potřeby, nebo votivní.

Slaví-li kněz mši s účastí lidu, postará se, aby nevynechával častěji a bez dostatečného důvodu čtení určená v lekcionáři na jednotlivé všední dny: církev si totiž přeje, aby se věřícím poskytl bohatěji prostřený stůl Božího slova.¹⁴¹

Z téhož důvodu bude brát s mírou mše za zemřelé: každá mše se totiž obětuje za živé i za zemřelé a vzpomínka na zemřelé je obsažena v eucharistické modlitbě.

Kde jsou však věřícím drahé některé nezávazné památky Panny Marie a svatých, ať se vyhoví oprávněné zbožnosti věřících.

Když je dána možnost vybírat mezi památkou zapsanou v kalendáři všeobecném a památkou uvedenou v kalendáři diecézním nebo řeholním, ať je podle tradice dána přednost, jsou-li jinak stejné podmínky, památce partikulární.

II. VÝBĚR ČÁSTÍ MŠE

356. Při výběru textů různých částí mše jak pro liturgické doby, tak o svatých ať se zachovávají následující normy.

Čtení

357. Pro neděle a slavnosti jsou určena tři čtení, totiž z Proroka, z Apoštola a z evangelia. Jimi Bůh vychovává křesťanský lid, aby viděl kontinuitu díla spásy podle obdivuhodného božského záměru. Je třeba používat právě tato čtení. V době velikonoční se podle tradice církve bere místo Starého zákona čtení ze Skutků apoštolů.

¹⁴¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 51.

Pro svátky jsou určena dvě čtení. Je-li však svátek podle norem povýšen na slavnost, přidává se třetí čtení, které se bere ze společných textů.

O památkách svatých, pokud nemají čtení vlastní, se obvykle čtou čtení určená pro všední den. V některých případech jsou uvedena čtení příhodná, totiž taková, která osvětlují některý zvláštní aspekt duchovního života nebo činnosti světce. Použití těchto čtení není nutné, ledaže by to opravdu žádaly pastorační důvody.

358. V lekcionáři pro všední dny jsou uvedena čtení pro jednotlivé dny každého týdne po celý rok. Proto se tato čtení budou většinou brát ve dnech, pro které jsou určena, pokud na ně nepřípadně slavnost nebo svátek anebo památka, která má vlastní čtení z Nového zákona, totiž taková, v nichž je zmínka o oslavovaném světcí.

Pokud se však někdy během týdne souvislé čtení přeruší pro nějakou slavnost, nějaký svátek nebo nějakou zvláštní oslavu, je knězi dána možnost, aby s přihlédnutím k uspořádání čtení celého týdne buď vynechané části spojil s jinými, nebo se rozhodl, kterým textům dát přednost před jinými.

Ve mších pro zvláštní shromáždění je knězi dána možnost vybrat ty texty, které jsou pro tuto zvláštní oslavu vhodnější, jen se musejí vybírat z textů schváleného lekcionáře.

359. Zvláštní výběr textů Písma svatého se dále nabízí v lekcionáři pro mše spojené s určitými obřady, při nichž se udělují některé svátosti nebo svátostiny, a pro mše slavené za různé potřeby.

Takové lekcionáře jsou sestaveny, aby byli věřící vyslechnutím vhodněji vybraného Božího slova přiváděni k plnějšímu chápání tajemství, jehož se účastní, a aby byli vychováni k větší lásce k Božímu slovu.

Texty předcítané při bohoslužbě je tedy třeba určit se zřetelem jak na pastorační vhodnost, tak na možnosti výběru dané v této věci.

360. Někdy se nabízí delší a kratší forma téhož textu. Při výběru mezi těmito dvěma formami je třeba mít na zřeteli pastorační hledisko. Je třeba brát ohled na schopnost posluchačů naslouchat s užitkem čtení delší nebo kratší a na jejich schopnost vyslechnout ucelenější text doprovázený výkladem v homilii.¹⁴²

361. Je-li dána možnost volby mezi dvěma texty určenými pro některou příležitost nebo uvedenými nezávazně, bude třeba dbát na užitek účastníků — totiž na to, zda použít text snazší nebo vhodnější pro shromáždění, anebo zda opakovat či vynechat text, který je určen pro nějakou slavnost jako vlastní, ale jindy ho lze použít z pastoračních důvodů nezávazně.¹⁴³

To se může stát, když by se tentýž text měl číst znova v poměrně blízkých dnech, např. v neděli a následující všední den, anebo když by byla obava, aby některý text nevyvolal nějaké těžkosti v určitém shromáždění věřících. Při výběru textů Písma svatého je však třeba se vystříhat toho, aby byly některé jeho části vypouštěny trvale.

362. Kromě možností výběru některých vhodnějších textů, o nichž bylo pojednáno výše, se biskupským konferencím dává oprávnění, aby stanovily některé úpravy týkající se čtení, nastanou-li zvláštní okolnosti. Texty však musejí být vybírány z řádně schváleného lekcionáře.

¹⁴² Missale Romanum, *Ordo lectionum Missae*, editio typica altera 1981, Praenotanda, č. 80.

¹⁴³ Tamtéž, č. 81.

Modlitby

363. Při každé mši, pokud není uvedeno jinak, se říkají modlitby vlastní této mši.

O památkách svatých se říká vstupní modlitba vlastní nebo, pokud není, z příslušných společných textů; modlitby nad dary a po přijímání, pokud nejsou vlastní, se mohou brát buď ze společných textů, nebo z všedního dne podle liturgické doby.

Ve všední dny liturgického mezidobí se kromě modliteb z předcházející neděle mohou brát buď modlitby z jiné neděle v mezidobí, nebo jedna z modliteb za různé potřeby, které jsou uvedeny v misálu. Vždy je pak dána možnost použít z těchto mší jen vstupní modlitbu.

Tím se poskytuje větší hojnost textů, které bohatěji živí modlitbu věřících.

V důležitějších dobách roku se toto přizpůsobení děje již modlitbami vlastními těmto liturgickým dobám, jak jsou pro jednotlivé všední dny uvedeny v misálu.

Eucharistická modlitba

364. Větší počet prefací, jimiž je Římský misál obohacen, má přispět k tomu, aby plněji vynikly motivy díkůčinění v eucharistické modlitbě a aby byly různé stránky tajemství spásy uvedeny v plnějším světle.

365. Výběr eucharistické modlitby z těch, které se nacházejí v mešním řádu, je vhodné řídit těmito normami:

a) První eucharistické modlitby neboli římského kánonu se může použít vždycky. Je vhodná zvláště ve dnech, pro které je určeno vlastní V tomto společenství, nebo ve mších, které mají vlastní Přijmi tedy, a také při bohoslužbách ke cti apoštolů a svatých, o nichž je v této eucharistické modlitbě zmínka; dále o nedělích, pokud se z pastoračních důvodů nedá přednost třetí eucharistické modlitbě.

b) Druhou eucharistickou modlitbu je pro její zvláštní rysy vhodnější brát ve dnech během týdne nebo za zvláštních okolností. Ačkoli má vlastní prefaci, může se použít i s jinými prefacemi, zvláště s těmi, které vyjadřují tajemství spásy souhrnně, jako např. s prefacemi obecnými. Slaví-li se mše za zemřelého, může se použít zvláštní vsuvky vložené na své místo, totiž před Pamatuj také.

c) Třetí eucharistická modlitba se může říkat s každou prefací. Přednostně se má užívat o nedělích a svátcích. Užije-li se tato eucharistická modlitba ve mších za zemřelé, může se použít zvláštní vsuvky za zemřelého, která se vřadí na své místo, totiž za slova Smiluj se nad svými rozptýlenými syny, abychom všichni byli jedno v tobě.

d) Čtvrtá eucharistická modlitba má neměnnou prefaci a podává obsírnější souhrn dějin spásy. Může se jí použít, nemá-li mše svou vlastní prefaci, a o nedělích v mezidobí. Do této eucharistické modlitby nelze vzhledem k její stavbě vkládat zvláštní vsuvku za zemřelého.

Zpěvy

366. Zpěvy uvedené v mešním řádu, např. Beránku Boží, není dovoleno nahrazovat jinými zpěvy.

367. Při výběru zpěvů mezi čteními a také zpěvu vstupního, k přípravě darů a k přijímání ať se zachovávají normy uvedené na příslušných místech (srov. č. 40–41, 47–48, 61–64, 74, 86–88).

VIII. kapitola

Mše a modlitby za různé potřeby a mše za zemřelé

I. MŠE A MODLITBY ZA RŮZNÉ POTŘEBY

368. Poněvadž liturgie svátostí a svátostin působí, že Boží milost, která vyvěrá z velikonočního tajemství, posvěcuje skoro každou životní událost věřících, jsou-li dobře připraveni,¹⁴⁴ a poněvadž eucharistie je svátost svátostí, poskytuje misál příklady mší a modliteb, které lze použít při různých příležitostech křesťanského života za potřeby celého světa nebo církve všeobecné či místní.

369. Vzhledem k značně velké možnosti výběru čtení a modliteb je vhodné, aby se mší za různé příležitosti používalo s mírou, totiž když to vyžaduje potřeba.

370. Ve všech mších za různé potřeby, pokud není výslovně řečeno jinak, je dovoleno použít čtení z všedního dne i zpěvů mezi nimi, jsou-li s touto bohoslužbou v souladu.

371. K takovýmto mším se počítají mše spojené s určitými obřady, mše za různé potřeby nebo k různým příležitostem a mše votivní.

372. Mše spojené s určitými obřady se pojí se slavením některých svátostí nebo svátostin. Jsou zakázány o adventních, postních a velikonočních nedělích, o slavnostech, ve dnech velikonočního oktávu, při Vzpomínce na všechny věrné zemřelé, na Popeleční středu a ve všedních dnech Svatého týdne; navíc je třeba zachovat normy uvedené v knihách pro jednotlivé obřady nebo přímo v těchto mších.

373. Mše pro různé potřeby se berou za určitých okolností, které se vyskytnou buď občas, nebo v pevně daných dobách. Příslušná autorita z nich může vybrat texty prosebných mší, které biskupská konference stanoví na určité dny v průběhu roku.

374. Vyskytne-li se závažnější potřeba nebo pastorační důvod, může se z příkazu nebo se svolením diecézního biskupa slavit vhodná mše ve všech dnech, kromě slavností, adventních, postních a velikonočních nedělí, dnů velikonočního oktávu, Vzpomínky na všechny věrné zemřelé, Popeleční středy a všedních dnů Svatého týdne.

¹⁴⁴ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 61.

375. Votivní mše o tajemstvích Páně nebo ke cti blahoslavené Panny Marie nebo andělů nebo některého svatého nebo všech svatých se mohou říkat, jak to odpovídá zbožnosti věřících, ve všedních dnech liturgického mezidobí, i když na ně připadne nezávazná památka. Jako votivní však nelze slavit mše vztahující se k tajemstvím života Páně nebo blahoslavené Panny Marie, kromě mše o jejím neposkvrněném početí, protože jejich slavení těsně souvisí s průběhem liturgického roku.

376. Ve dnech, na které připadne závazná památka, nebo ve všední den doby adventní do **16.** prosince včetně, doby vánoční od **2.** ledna a doby velikonoční po velikonočním oktávu je použití mší za různé potřeby nebo votivních jako takových zakázáno. Jestliže to však vyžaduje nějaká opravdová potřeba nebo pastorační užitek, může se při bohoslužbě s účastí lidu použít mše, která této potřebě nebo tomuto užitku odpovídá; posoudí to rektor kostela nebo sám celebrující kněz.

377. Ve všední dny liturgického mezidobí, na které připadnou nezávazné památky nebo kdy je oficiem všedního dne, je dovoleno slavit kteroukoli mší nebo použít kteroukoli modlitbu pro různé příležitosti, kromě mší spojených s určitými obřady.

378. Zvláštním způsobem se doporučuje sobotní památka svaté Marie, protože v liturgii církve se Matce Vykupitele vzdává úcta v první řadě a přede všemi svatými.¹⁴⁵

II. MŠE ZA ZEMŘELÉ

379. Za zemřelé přináší církev Kristovu velikonoční eucharistickou oběť proto, aby to, co jedněm získává duchovní pomoc, druhým přineslo útěšnou naději; vždyť všechny Kristovy údy jsou ve vzájemném společenství.

380. Ze mší za zemřelé patří první místo pohřební mši; ta se může slavit každý den kromě zasvěcených svátků, čtvrtka Svatého týdne, velikonočního tridua a nedělí adventních, postních a velikonočních; navíc je třeba zachovat všechno, co je podle práva nutné.¹⁴⁶

381. Mše za zemřelé po přijetí zprávy o úmrtí nebo při konečném pohřbu zemřelého anebo v den prvního výročí se může slavit i ve dnech v oktávu Narození Páně, ve dnech, na které připadne závazná památka, nebo ve všední den, pokud to není Popeleční středa nebo všední den Svatého týdne.

Ostatní mše za zemřelé neboli »missae cottidianae« (obyčejné) se mohou slavit ve všedních dnech liturgického mezidobí, pokud na ně připadá nezávazná památka nebo je oficiem všedního dne, jen když se jejich intence opravdu týká zemřelých.

382. Při pohřebních mších má být obvykle krátká homilie, v žádném případě však pohřební chvalořeč.

¹⁴⁵ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, č. 54; Pavel VI., apoštolská adhortace *Marialis cultus*, 2. II. 1974, č. 9: AAS 66 (1974), s. 122–123.

¹⁴⁶ Srov. především *Kodex kanonického práva*, kán. 1176–1185; *Rituale Romanum, Ordo Exsequiarum*, editio typica 1969.

383. Věřící, zvláště příbuzné zemřelého, je třeba vyzývat, aby měli na eucharistické oběti přinášené za zemřelého účast i svatým přijímáním.

384. Je-li pohřební mše přímo spojena s pohřebním obřadem, vynechají se závěrečné obřady a hned po modlitbě po přijímání se vykoná obřad posledního rozloučení; tento obřad se slaví, jen když je mrtvé tělo na místě.

385. Při uspořádání a výběru těch částí mše za zemřelé – zvláště pohřební mše –, které se mohou měnit (např. modliteb, čtení, přímluv), je třeba mít na zřeteli, jak se sluší, pastorační ohled týkající se zemřelého, jeho příbuzných a ostatních přítomných.

Dále ať berou pastýři zvláštní ohled na ty, kdo se účastní liturgických slavností nebo poslouchají evangelium u příležitosti pohřbu a jsou to buď nekatolíci, nebo katolíci, kteří se nikdy neúčastní eucharistie, nebo jen málokdy, anebo se i zdá, že ztratili víru: kněží jsou přece služebníci Kristova evangelia pro všechny.

IX. kapitola

Úpravy, které přísluší biskupům a biskupským konferencím

386. Obnova Římského misálu, uskutečněná v naší době podle rozhodnutí II. vatikánského ekumenického sněmu, měla velkou péči o to, aby mohli všichni věřící při eucharistickém slavení projevovat onu plnou, uvědomělou a aktivní účast, jak ji vyžaduje sama povaha liturgie a k níž jsou věřící mocí svého postavení jako takového oprávněni i zavázáni.¹⁴⁷

Aby pak toto slavení plněji odpovídalo normám a duchu posvátné liturgie, předkládají se v těchto Všeobecných pokynech i v mešním řádu další úpravy, které jsou svěřeny k posouzení diecéznímu biskupovi nebo biskupským konferencím.

387. Diecézní biskup má být považován za velekněze svého lidu. Od něho v jistém smyslu vychází a na něm závisí život v Kristu, který mají jeho věřící.¹⁴⁸ On má ve své diecézi podporovat a řídit liturgický život a bdít nad ním. Jemu se v těchto Všeobecných pokynech svěřuje, aby řídil řád koncelebrace (srov. č. 202 a 374), stanovil normy týkající se úkolu sloužit knězi u oltáře (srov. č. 107), pro podávání svatého přijímání pod obojí způsobou (srov. č. 283) a pro stavbu a uspořádání kostelů (srov. č. 291). Především však mu náleží živit v kněžích, jáhnech a věřících ducha posvátné liturgie.

388. O dále vyložených úpravách, které vyžadují větší koordinaci, má rozhodovat biskupská konference podle práva.

389. Biskupským konferencím přísluší především připravit a schválit vydání tohoto Římského misálu ve schválených národních jazycích, aby bylo po předchozím přezkoumání Apoštolským stolcem používáno v oblastech, jichž se týká.¹⁴⁹

Římský misál, ať v latinském znění, nebo v právoplatně schválených překladech do národních jazyků, má být vydáván v plném rozsahu.

¹⁴⁷ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, č. 41.

¹⁴⁹ Srov. *Kodex kanonického práva*, kán. 838 § 3.

390. Biskupským konferencím přísluší určit a po předchozím přezkoumání Apoštolským stolcem uvést do misálu úpravy stanovené v těchto Všeobecných pokynech a v mešním řádu. Sem patří:

- gesta a držení těla u věřících (srov. č. 43);
- gesto úcty prokazované oltáři a evangeliáři (srov. č. 273);
- texty vstupního zpěvu, zpěvu k přípravě darů a k přijímání (srov. č. 48, 74, 87);
- čtení z Písma svatého, která se mají brát, nastanou-li zvláštní okolnosti (srov. č. 362);
- forma, kterou se koná pozdravení pokoje (srov. č. 82);
- způsob, jak se má přistupovat k svatému přijímání (srov. č. 160, 283);
- materiál pro oltář a sakrální vybavení, zejména posvátné nádoby, a také materiál, stříh a barva liturgických rouch (srov. č. 301, 326, 329, 339, 342–346).

Direktáře a pastorační instrukce, které biskupské konference uznají za užitečné, budou moci být po předchozím přezkoumání Apoštolským stolcem uvedeny do misálu na příslušné místo.

391. Těmto konferencím náleží věnovat zvláštní péči překladům biblických textů užívaných při slavení mše. Z Písma svatého se totiž předčítají a v homilii vykládají čtení, zpívají se žalmy, z jeho inspirace a podnětu se zrodily liturgické modlitby, orace a hymny a z něho dostávají svůj význam činnosti a znamení.¹⁵⁰

Je třeba užívat jazyka, který odpovídá chápání věřících a je vhodný pro veřejný přednes; musejí se ale zachovat rysy, které jsou vlastní různým způsobům vyjadřování použitým v biblických knihách.

392. Biskupské konference budou také mít za úkol připravit s pečlivým úsilím překlad ostatních textů tak, aby byl i při zachování charakteru každého jazyka plně a věrně vyjádřen smysl původních textů latinských. Při této práci je vhodné brát ohled na různé literární druhy textů užívaných ve mši, jako jsou předsednické modlitby, antifony, aklamace, odpovědi, prosby ve formě litaní apod.

Na zřeteli je třeba mít, že překlad textů není určen v první řadě k rozjímání, ale spíše k přednesu nebo zpěvu při slavení.

Použít se má řeč přizpůsobená věřícím daného kraje, ale přitom vznešená a vyznačující se literární kvalitou. Vždy zůstane nutnost nějaké katecheze o biblickém a křesťanském významu některých slov a vět.

Je vhodnější, aby v krajích užívajících téhož jazyka, nakolik je to možné, existoval tentýž překlad liturgických textů, zvláště pak textů biblických a mešního řádu.¹⁵¹

393. Vzhledem k tomu, jak významné místo zaujímá při slavení zpěv jako nezbytná a integrální součást liturgie,¹⁵² přísluší biskupským konferencím schvalování vhodných melodií, zvláště pro texty mešního ordinária, pro odpovědi a aklamace lidu a pro zvláštní obřady během liturgického roku.

¹⁵⁰ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 24.

¹⁵¹ Srov. tamtéž, č. 36 § 3.

¹⁵² Srov. tamtéž, č. 112.

Mají rovněž posuzovat, které hudební formy, melodie a hudební nástroje je dovoleno připustit do božského kultu, nakolik jsou opravdu vhodné nebo jak je lze přizpůsobit.

394. Je vhodné, aby každá diecéze měla svůj kalendář a mešní proprium. Biskupská konference pak má pro svou oblast sestavit vlastní národní kalendář nebo spolu s jinými konferencemi kalendář širší oblasti; potvrdit ho má Apoštolský stolec.¹⁵³

Při této práci má být jako prvotní sváteční den co nejvíce zachována a chráněna neděle, a proto před ní nemá být dávana přednost jiným oslavám, ledaže by byly opravdu velmi významné.¹⁵⁴ Rovněž je třeba dbát na to, aby liturgický rok obnovený podle rozhodnutí II. vatikánského sněmu nebyl zatemňován druhotnými prvky.

Při sestavování národního kalendáře se uvedou (srov. č. 373) prosebné a kvatembrové dny, jejich forma a texty k jejich slavení;¹⁵⁵ a na zřeteli je třeba mít i jiná zvláštní určení.

Je vhodné, aby oslavy, které jsou vlastní celému národu nebo oblasti, byly při vydávání misálu vřazeny na příslušné místo mezi oslavy všeobecného kalendáře; ty, které jsou vlastní menšímu území nebo diecézi, mají však mít místo v partikulárním dodatku.

395. Konečně, v případě, že si účast věřících a jejich duchovní dobro vyžádají změny a hlubší přizpůsobení, aby posvátné slavení odpovídalo svérázu a tradicím různých národů, budou je biskupské konference moci předložit podle čl. 40 Konstituce o posvátné liturgii Apoštolskému stolci, aby byly s jeho souhlasem zavedeny, zvláště pro národy, jimž bylo evangelium hlášáno teprve nedávno.¹⁵⁶ Pozorně ať jsou zachovány zvláštní normy dané instrukcí »O římské liturgii a inkulturaci«.¹⁵⁷

Pokud jde o způsob, jak v této věci postupovat, ať se zachovává toto:

V první řadě se Apoštolskému stolci předloží detailní předběžný záměr a po obdržení potřebného dovolení se postoupí k vypracování jednotlivých úprav.

Po řádném schválení těchto záměrů Apoštolským stolcem se budou po stanovenou dobu a na stanovených místech konat zkoušky. Je-li třeba, určí biskupská konference po uplynutí zkušebního období další postup úprav a zralou podobu této věci předloží k posouzení Apoštolskému stolci.¹⁵⁸

396. Ale dříve, než se přistoupí k novým úpravám, zejména těm hlubším, bude třeba pečlivě se postarat, aby bylo moudře a uspořádaně zajištěno náležité poučení duchovenstva i věřících, aby byly uvedeny ve skutek možnosti už schválené a aby byly plně aplikovány pastorační normy odpovídající duchu slavení.

¹⁵³ Srov. *Všeobecná ustanovení o liturgickém roku a o kalendáři*, č. 48–51, s. CXVI; S. Congr. pro Cultu Divino, instr. *Calendaria particularia*, 24. VI. 1970, č. 4, 8: AAS 62 (1970), s. 652–653.

¹⁵⁴ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 106.

¹⁵⁵ Srov. *Všeobecná ustanovení o liturgickém roku a o kalendáři*, č. 46, s. CXVI; S. Congr. pro Cultu Divino, instr. *Calendaria particularia*, 24. VI. 1970, č. 38: AAS 62 (1970), s. 660.

¹⁵⁶ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 37–40.

¹⁵⁷ Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 54, 62–69: AAS 87 (1995), s. 308–309, 311–313.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, č. 66–68: AAS 87 (1995), s. 313.

397. Ať se také zachovává zásada, podle níž musí být každá místní církev v souladu s církví všeobecnou, nejen pokud jde o nauku víry a svátostná znamení, ale také pokud jde o zvyklosti všeobecně přijaté apoštolskou a kontinuální tradicí; je třeba je zachovávat, nejen aby se zabránilo omylům, ale také proto, aby se víra předávala neporušeně, protože zákon modlitby církve odpovídá jejímu zákonu víry.¹⁵⁹

Římský obřad tvoří významnou a vzácnou část liturgického pokladu a dědictví katolické církve; jeho bohatství přispívá k dobru celé církve, takže jeho ztráta by jí vážně uškodila.

Tento obřad po staletí nejen uchoval liturgické zvyklosti vzniklé v městě Římě, ale hluboce, organicky a harmonicky do sebe integroval také některé jiné, odvozené ze zvyklostí a svérázu rozličných národů a různých místních církví jak Západu, tak Východu, a tak získal jakýsi nadregionální charakter. V naší době se identita a jednotný výraz tohoto obřadu nachází ve vzorových vydáních (*editiones typicae*) liturgických knih, vyhlášených papežskou autoritou, a v jim odpovídajících liturgických knihách schválených biskupskými konferencemi pro jejich oblasti a přezkoumaných Apoštolským stolcem.¹⁶⁰

398. Normu stanovenou II. vatikánským koncilem, aby se v liturgické obnově zaváděly nové formy jen tehdy, vyžaduje-li to opravdový a jistý užitek církve, s upozorněním, aby nové formy nějak organicky vyrůstaly z forem, které již existují,¹⁶¹ je při provádění inkulturace římského obřadu také nutno aplikovat.¹⁶² Inkulturace navíc nutně vyžaduje dostatek času, aby autentická liturgická tradice nebyla ve spěchu a neopatrně narušena.

Tázání po inkulturaci nemá v žádném případě za cíl vytvářet nové rodiny obřadů, nýbrž vycházet vstříc potřebám dané kultury – avšak takovým způsobem, aby úpravy zavedené v misálu nebo připojené v jiných liturgických knihách nenarušovaly vlastní charakter římského obřadu.¹⁶³

399. A tak má být Římský misál, i při různosti jazyků a jakési rozmanitosti zvyklostí,¹⁶⁴ do budoucna zachován jako nástroj a zřetelné znamení neporušenosti a jednoty římského obřadu.¹⁶⁵

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, č. 26–27: AAS 87 (1995), s. 298–299.

¹⁶⁰ Srov. Jan Pavel II., apoštolský list *Vicesimus quintus annus*, 4. XII. 1988, č. 16: AAS 81 (1989), s. 912; Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 2, 36: AAS 87 (1995), s. 288, 302.

¹⁶¹ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 23.

¹⁶² Srov. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 46: AAS 87 (1995), s. 306.

¹⁶³ Srov. tamtéž, č. 36: AAS 87 (1995), s. 302.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, č. 54: AAS 87 (1995), s. 308–309.

¹⁶⁵ Srov. II. vatikánský ekumenický sněm, Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 38; Pavel VI., apoštolská konstituce »Římský misál«, s. XIII.